

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 10.11.2015.
COM(2015) 611 final

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Strategija proširenja EU-a

{SWD(2015) 210 final}
{SWD(2015) 211 final}
{SWD(2015) 212 final}
{SWD(2015) 213 final}
{SWD(2015) 214 final}
{SWD(2015) 215 final}
{SWD(2015) 216 final}

I. PLAN PROŠIRENJA – POSTIGNUĆA I IZAZOVI

U ovoj se Komunikaciji izlaže srednjoročna strategija politike proširenja EU-a tijekom mandata aktualne Komisije. U dokumentu se daju jasne smjernice te se izlažu okvir i alati za potporu zemljama uključenima u proces pri rješavanju ključnih pitanja i ispunjenju zahtjeva pristupnog procesa. U okviru te strategije zemljama kandidatkinjama za članstvo u EU-u nudi se jasna prilika za ostvarivanje znatnog napretka u pristupnom procesu u nadolazećem razdoblju te za iskorištavanje pogodnosti koje donosi jača integracija i prije no što postanu članice EU-a.

Politika proširenja EU-a ulaganje je u mir, sigurnost i stabilnost u Europi. Njome se osigurava veći broj gospodarskih i trgovinskih prilika na obostranu korist EU-a i zemalja kandidatkinja. Mogućnost članstva u EU-u snažno utječe na preobrazbu tih zemalja i omogućuje pozitivne demokratske, političke, gospodarske i društvene promjene.

Priširenjem EU-a na zemlje središnje i istočne Europe osigurane su mnoge nove prilike za građane EU-a, poduzeća, ulagače, potrošače i studente iz novih i starih država članica. Povećani su trgovina i ulaganja. Jedinstveno tržište EU-a najveće je na svijetu – obuhvaća 500 milijuna građana i stvara 23 % svjetskog BDP-a.

Pristupni proces odvija se strogo, ali pravedno, temeljem utvrđenih kriterija i lekcija naučenih iz prošlosti. Vjerodostojnost politike proširenja i javna potpora u sadašnjim i budućim državama članicama temelje se na dobroj pripremljenosti budućih država članica. Svaka se zemlja procjenjuje na temelju vlastitih zasluga kako bi se osigurao poticaj za provedbu dalekosežnih reformi.

Trenutačnim planom proširenja obuhvaćene su zemlje zapadnog Balkana i Turska¹. Pristupni pregovori s Turskom otvoreni su 2005. no sporo napreduju. Pristupni pregovori s Crnom Gorom otvoreni su 2012., a sa Srbijom 2014. Pristupni proces bivše jugoslavenske republike Makedonije, koja je 2005. stekla status zemlje kandidatkinje, i dalje je na mrtvoj točki. Albaniji je 2014. dodijeljen status kandidatkinje te ona trenutačno rješava niz ključnih prioriteta kako bi Komisija mogla preporučiti otvaranje pristupnih pregovora. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) s Bosnom i Hercegovinom stupio je na snagu u lipnju. * U listopadu je potpisana takav Sporazum s Kosovom.

Iako su mnoge zemlje kandidatkinje tijekom protekle godine postigle znatan napredak u brojnim područjima, izazovi s kojima se suočavaju takve su naravi da niti jedna od njih neće biti spremna za pristupanje EU-u tijekom mandata trenutačne Komisije, koji ističe krajem 2019. Sve se zemlje suočavaju sa znatnim izazovima u području vladavine prava. Pravosudni sustavi nisu dovoljno neovisni, učinkoviti niti odgovorni. Potrebni su ozbiljni napor u suzbijanju organiziranog kriminala i korupcije.

Iako su temeljna prava u velikoj mjeri zaštićena zakonom, u praksi i dalje ima nedostataka. Osobit izazov predstavlja osiguranje slobode govora – u tom se pogledu stanje u nizu zemalja pogoršava. Potrebno je žustro provoditi reformu javne uprave kako bi se osigurao potreban administrativni kapacitet i suzbili visoka razina politizacije i nedostatak transparentnosti. Pozornost treba posvetiti i radu demokratskih institucija. U pogledu demokratske preobrazbe, nacionalni parlamenti moraju biti temelj reformskog procesa u svakoj od zemalja proširenja kako bi se osigurala demokratska odgovornost i uključivost – to je temeljni preduvjet ne samo

¹ Nakon odluke islandske vlade Island više ne sudjeluje u pristupnim pregovorima.

* Ovim se nazivom ne dovode u pitanje stajališta o statusu i on je u skladu s RVSUN-om 1244/1999 i s mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

za uspješne reforme. Potrebno je još bliže surađivati s akterima lokalnog civilnog društva kako bi se učvrstila provedba reformi na svim razinama društva.

Izbjeglička kriza znatno je utjecala na zapadni Balkan i Tursku. Zbog građanskih ratova u Siriji i Iraku znatno je povećan priljev izbjeglica kroz Tursku i zapadni Balkan. Turska pruža znatnu potporu više od 2 milijuna sirijskih izbjeglica na svojem državnom području. Zemlje zapadnog Balkana, a posebice bivša jugoslavenska republika Makedonija te Srbija, od početka godine suočene su s priljevom više od 200 000 državljana trećih zemalja koji prolaze kroz njihova državna područja.

U suočavanju s tim izazovom hitno je potrebna intenzivnija suradnja unutar šire regije kako bi se olakšalo utvrđivanje identiteta osoba kojima je potrebna zaštita, pružanje pomoći, zaštita vanjskih granica EU-a i razbijanje kriminalnih mreža koje se bave krijumčarenjem osoba. EU u tu svrhu osigurava znatnu potporu. Štoviše, Komisija je predložila da se na popis sigurnih matičnih država uvrste i sve zemlje proširenja. U listopadu je Europsko vijeće pozdravilo zajednički akcijski plan EU-a i Turske za izbjeglice i upravljanje migracijama u okviru sveobuhvatnog programa suradnje na temelju zajedničke odgovornosti, međusobnog preuzimanja obveza i njihovog ispunjavanja. O odgovoru na trenutačnu izbjegličku krizu raspravljalo se na konferenciji na visokoj razini o istočnomediterskoj i zapadnobalkanskoj ruti u Luksemburgu 8. listopada te na sastanku 25. listopada o zapadnobalkanskoj migracijskoj ruti, na kojem su čelnici Albanije, Austrije, Bugarske, Hrvatske, bivše jugoslavenske republike Makedonije, Njemačke, Grčke, Mađarske, Rumunjske, Srbije i Slovenije usuglasili akcijski plan sa 17 točaka.

Većina država suočena je i s velikim izazovima u pogledu gospodarskog upravljanja i konkurentnosti – ulaganja su na niskim razinama, a nezaposlenost je visoka. Razine dohotka i dalje su vrlo niske u usporedbi s onima u EU-u, a i njihovo usklađivanje odvija se sporo. S izuzetkom Turske većina je tih gospodarstava mala i s ograničenim izvozom. Gospodarske reforme ključne su za stvaranje radnih mjesta i rast te povećanje zanimanja ulagača. U ovoj se Komunikaciji poseban naglasak stavlja na regionalnu suradnju i poticanje regionalnog gospodarskog razvoja i povezivanja. U tom je području postignut važan napredak, osobito u okviru „Berlinskog procesa” i sastanaka šestorice premijera zemalja zapadnoga Balkana („Balkanske šestorke”), na kojima sudjeluju šefovi država i vlada iz regije. Tim se sastancima jača odgovornost tih zemalja za regionalnu suradnju.

Budući da se zemlje proširenja suočavaju s dugoročnim izazovima, naglašena je potreba da se u okviru pristupnog procesa još jednom potvrdi snažna usmjerenošć na načelo po kojem se najprije rješavaju temeljna pitanja. Ostvaruje se napredak, posebno nakon donošenja zakona i uspostave potrebnih administrativnih struktura. No učinkovita provedba na generalnoj razini i dalje često nije dosta. Komisija će i dalje usmjeravati svoje napore kako bi osigurala da su u tim državama prioritet reforme u ključnim područjima vladavine prava (uključujući reformu pravosuđa i suzbijanje organiziranog kriminala i korupcije), temeljnih prava (uključujući slobodu izražavanja i suzbijanje diskriminacije posebno protiv LGBTI zajednice i Roma) te funkcioniranja demokratskih institucija (uključujući reformu javne uprave). Radit će i na promicanju gospodarskog razvoja i jačanju konkurentnosti. Politika proširenja u mandatu ove Komisije zasnivat će se na rješavanju temeljnih pitanja povezanih s ključnim vrijednostima EU-a.

Proširenje treba smatrati procesom kojim se podupiru reforme i temeljne promjene potrebne za ispunjavanje obveza koje donosi članstvo u EU-u. Za takve je promjene svakako nužno vrijeme. Zato je još važnije nedvosmisленo potvrditi europsku perspektivu zemalja proširenja. Ako se napredak prema članstvu u EU-u čini stvarnim i vjerodostojnim, smanjit će se opasnost odustajanja od članstva, kao i mogućnost razočaranja pristupnim procesom te neuspješne provedbe reformi, odnosno vraćanja na staro stanje. Proširenje može koristiti EU-u i partnerskim državama samo ako je popraćeno stvarnim i održivim reformama. Tijekom

tog postupka zemlje će se u potpunosti pripremiti za članstvo te će moći iskoristiti pogodnosti i preuzeti obveze koje ono donosi.

Komisija je ove godine uvela ojačani pristup svojim procjenama u godišnjim izvješćima. U njima se izvješćuje o napretku, no osim toga znatno se veći naglasak stavlja na stanje u državama u smislu pripremljenosti za preuzimanje obveza iz članstva. Istovremeno, u izvješćima se daju još jasnije smjernice u vezi s kratkoročnim i dugoročnim očekivanjima od tih zemalja. Za ocjenjivanje stanja i razine napretka primjenjuju se usklađene ljestvice za procjenu, a time se povećava mogućnost usporedbe zemalja. Novim stilom izvješćivanja osigurava se veća transparentnost pristupnog procesa. Time bi se trebao pospješiti veći nadzor nad reformama za sve dionike. Taj je novi pristup posebno primijenjen na niz pilot-područja izravno povezanih s nužnim temeljnim reformama na putu u EU. Dodatne pojedinosti navedene su u prilogu 2.

U zemljama proširenja nužna je snažnija uloga organizacija civilnog društva. Potrebno je uspostaviti okruženje u kojem se razvoju tih organizacija osigurava veća potpora. To je nužno kako bi se povećala politička odgovornost i promicalo dublje razumijevanje reformi povezanih s pridruživanjem. Kako bi se političke vode potaknulo na žustru provedbu potrebnih reformi, ključno je da javnost razumije pogodnosti koje je EU već osigurala i može osigurati regiji. Ključ osiguranja podrške javnosti jest slanje učinkovitih poruka o načinu funkciranja pristupnog procesa i njegovu utjecaju na živote građana. To zahtijeva zajednički napor EU-a i država članica te vlada i civilnog društva u zemljama proširenja.

Kada je riječ o zemljama zapadnog Balkana, jasna perspektiva članstva u EU-u ključni je faktor stabilizacije. Njome se podupire napredak u ispunjavanju potrebnih uvjeta, uključujući one iz procesa stabilizacije i pridruživanja. Dobrosusjedski odnosi i uključiva regionalna suradnja presudno su važni. Ovakva razina bilateralnih i regionalnih aktivnosti dosad nije zabilježena. Istovremeno je nužno neprestano ulagati napore u rješavanje bilateralnih pitanja među zemljama proširenja i državama članicama, po potrebi i pod pokroviteljstvom UN-a. To bi trebalo pridonijeti nadilaženju nasljeđa prošlosti, posebice na zapadnom Balkanu. Unatoč velikom napretku, u tom je području potrebno još vremena kako bi zacijelile rane nedavnih sukoba. Podrška stabilnosti i prosperitetu na zapadnom Balkanu ulaganje je ne samo u budućnost regije, nego i u vlastite interese EU-a.

Kada je riječ o Turskoj, ohrabrujući pozitivni koraci u vezi s pregovorima o rješavanju ciparskog pitanja važna su prilika za povećani angažman na svim razinama, pa i u pristupnim pregovorima.

Kako bi poduprla nastojanja da se provedu reforme u svim zemljama kandidatkinjama, Komisija nastoji maksimalno iskoristiti postojeće mehanizme i forume, bilo kroz strukture Sporazuma o pridruživanju / Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, pristupne pregovore ili vlastite inicijative prilagođene pojedinim zemljama, primjerice dijaloge na visokoj razini. Komisija će i dalje pružati primjerenou usmjerenu finansijsku potporu u okviru Instrumenta prepristupne pomoći (IPA II). U okviru tog instrumenta EU osigurava 11,7 milijardi eura za potporu zemljama kandidatkinjama tijekom pripreme za pristupanje te regionalnu i prekograničnu suradnju u razdoblju od 2014. do 2020. Potporom u okviru IPA-e ujedno će se financirati mјere za promicanje gospodarskog razvoja i rasta i pomoći zemljama koje se suočavaju s učincima trenutačne izbjegličke krize. Na internetskoj stranici Europske komisije dostupan je pregled finansijskih sredstava EU-a osiguranih zemljama zapadnog Balkana i Turskoj za razdoblje od 2007. do 2014. radi podrške strategiji proširenja, a navedeni su i rezultati i učinci te potpore.

II. POTVRDA USMJERENOSTI NA TEMELJNA PITANJA

Politika proširenja i dalje je usmjerena na načelo prema kojem se najprije rješavaju temeljna pitanja. Ključni prioriteti procesa proširenja temeljna su pitanja vladavine prava, temeljnih prava, jačanja demokratskih institucija, uključujući reformu javne uprave, te gospodarskog razvoja i konkurentnosti. Ta pitanja odražavaju važnost koju EU pridaje svojim temeljnim vrijednostima i općim političkim prioritetima.

Politički, gospodarski i institucijski temelji neodvojivi su te se međusobno ojačavaju. Vladavina prava i gospodarski razvoj dvije su strane iste medalje. Jačanjem vladavine prava jača se i pravna sigurnost, potiču se i štite ulaganja te se znatno pridonosi podupiranju gospodarskog razvoja i konkurentnosti. S druge strane, gospodarskim reformama i integracijom moguće je dugoročno stabilizirati zemlju. Ključno je pospješiti te sinergije u okviru procesa proširenja kako bi se pružio snažniji poticaj gospodarskim reformama da bi zemlje kandidatkinje mogle uživati u pogodnostima funkcionalnih tržišnih gospodarstava s jakom vladavinom prava i prije pristupanja Uniji, te kako bi na taj način pridonijele funkcioniranju Unije u cjelini.

Pravilno rješavanje temeljnih pitanja ključ je za ispunjavanje kopenhaških i madridskih² kriterija za članstvo. Time će se osigurati da i buduće i nove države članice mogu u potpunosti iskoristiti prednosti budućeg proširenja EU-a.

Usmjerenost na temeljna pitanja odražava se u specifičnim područjima o kojima se intenzivnije izvješćuje u okviru izvješća za pojedinu zemlju. Daljnje pojedinosti o tim područjima (pravosuđe, borba protiv korupcije i organiziranog kriminala, sloboda izražavanja, gospodarski kriteriji, reforma javne uprave, javna nabava, statistika i finansijski nadzor) uvrštene su u Prilog.

a) Vladavina prava

Vladavina prava temeljna je vrijednost na kojoj se EU zasniva te je ona u središtu pristupnog procesa. Zemlje koje se žele pridružiti Uniji moraju od početka osigurati i promicati pravilno funkcioniranje temeljnih institucija potrebnih za osiguravanje vladavine prava. Vladavina prava temeljno je demokratsko načelo, a ujedno i ključ za stabilno poslovno okruženje; njome se gospodarskim subjektima jamči pravna sigurnost, podupiru se potrošači te se potiču ulaganja, stvaranje radnih mjesta i rast.

Jačanje vladavine prava i dalje je ključni izazov za većinu zemalja u procesu proširenja, posebno u smislu poboljšanja funkcioniranja i neovisnosti pravosuđa. U tom je smislu ono i dalje narušeno zbog primjera selektivne primjene prava i političkog uplitanja u rad pravosudnih tijela. Uspjeh postignut u sudskim procesima protiv pojedinaca u okviru borbe protiv organiziranog kriminala nije popraćen razbijanjem kriminalnih mreža i zapljenom imovine. Korupcija je i dalje vrlo raširena u svim zemljama te se nedostatno kažnjava, posebno u slučajevima korupcije na visokim razinama. Za daljnji napredak u tim područjima bit će potrebna snažna politička volja za ostvarivanje otpljivih rezultata.

U području vladavine prava tijekom protekle godine uočeni su pozitivni pomaci. Pritom se prvenstveno misli na uspostavu pravnih okvira i institucijskih struktura. U Crnoj Gori, primjerice, od otvaranja pregovora postignut je dobar napredak u tom smislu. Sada je potrebno osigurati potpunu provedbu.

U posljednjih dvanaest mjeseci uočeno je nekoliko ozbiljnih prijetnji vladavini prava. U Turskoj je neovisnost pravosudnog sustava ozbiljno uzdrmana ne samo zbog političkog

² To se posebice odnosi na razvoj potrebnih administrativnih kapaciteta za učinkovitu provedbu pravne stečevine.

upletanja u pojedinačne slučajeve i premještanja pravosudnih i policijskih službenika na druga radna mjesta, nego i zbog uhićenja ili premještanja sudaca na druga radna mjesta zbog presuda koje su donijeli. U okviru afere s prisluškivanjem u bivšoj jugoslavenskoj republici Makedoniji otkriveni su i učestali napadi na vladavinu prava, zloupotrebe temeljnih prava i slabosti u demokratskom funkciranju države. Ta je ozbiljna pitanja potrebno hitno riješiti. Takvi se nedostaci javljaju unatoč brojnim reformama u području vladavine prava i drugim reformama u području zakonodavstva i uspostave relevantnih institucijskih struktura. Tim se primjerima naglašava koliko je važno da države u procesu proširenja ostvare reforme i u praksi, a ne samo u teoriji.

Time se naglašava važnost dalnjeg pozornog praćenja pitanja u području vladavine prava tijekom pristupnog procesa te, posebno, uvođenja novog pristupa u pregovore o Poglavlju 23. – Pravosuđe i temeljna prava te Poglavlju 24. – Pravosuđe, sloboda i sigurnost. U okviru tog pristupa, koji je Komisija uvela 2012., naglasak se stavlja na reforme u području vladavine prava, odnosno osigurava se njihova provedba u što ranijoj fazi pristupnog procesa. Zemlje tako dobivaju najveće moguće vrijeme prije pridruživanja kako bi ostvarile konkretnе rezultate kojima se jamči održivost reformi. Primjerice, države moraju ostvariti vjerodostojne rezultate kada je riječ o istragama, sudskim procesima i konačnim presudama u slučajevima organiziranog kriminala i korupcije, pa i na visokoj razini, uz primjerene kazne i zapljenu imovine.

Kao i na brojne države članice EU-a, i na regiju je utjecao fenomen stranih terorističkih boraca (STB) i sve veća radikalizacija. Nekoliko stotina osoba napustilo je regiju kako bi sudjelovale u borbama u područjima zahvaćenima sukobima, kao što su Sirija i Irak. Potrebna je sveobuhvatna strategija uz odgovarajuću političku potporu kako bi se učinkovito sprječila i suzbila radikalizacija, uz blisku suradnju s vjerskim vođama i zajednicama, socijalnim radnicima i akterima koji djeluju na prvoj crti, obrazovnim sustavom i organizacijama za mlade. Potrebno je snažnije odgovoriti na slučajeve govora mržnje. Obavještajna zajednica i tijela za provedbu zakona moraju uložiti velike napore kako bi onemogućili terorističke aktivnosti i sprječili putovanja terorista te protok nezakonitog oružja. Nužna je i usklađena pravosudna politika prema kršiteljima zakona.

b) Temeljna prava

Temeljna su prava osnova europskih vrijednosti i ključni element pristupnog procesa. Temeljna su prava u velikoj mjeri zaštićena zakonodavstvom zemalja kandidatkinja, ali potrebno je učiniti više kako bi se osigurala puna provedba zakona u praksi.

Posebnu zabrinutost i dalje izazivaju pitanja slobode izražavanja i slobode medija. Već u 2014. zabilježeni su primjeri nazadovanja u tom području. Taj je trend nastavljen 2015. Zabilježeno je neprikladno političko upletanje u rad javnih radiotelevizija na zapadnom Balkanu, zastrašivanje novinara i ograničen napredak u području samoregulacije medija. Sloboda izražavanja u Turskoj dodatno je ograničena i promjenama zakona i u praksi, i to slučajevima kaznenog progona zbog navodnih uvreda visokopozicioniranih političara, uključujući predsjednika države, te visokim kaznama koje negativno utječu na slobodu izvješćivanja. U pristupnom procesu Komisiji je i dalje prioritet rad na slobodi izražavanja i slobodi medija. Dana 4 studenoga 2015. Komisija će zajedno s Europskim parlamentom održati treću konferenciju Speak-Up ! Cilj je okupiti ključne dionike iz medija, civilnog društva i nacionalnih tijela kako bi se riješili ključni izazovi i ojačali naporci za potporu slobodi izražavanja u regiji.

Potrebno je bolje zaštititi manjine, posebno romsku manjinu. Romi na zapadnom Balkanu i u Turskoj i dalje su žrtve rasizma, diskriminacije i socijalne isključenosti, a većina ih živi u

dubokom siromaštvu i nemaju dovoljan pristup zdravstvenoj skrbi, obrazovanju i ospozobljavanju te stanovanju i zapošljavanju.

Ozbiljni su problemi i diskriminacija i netrpeljivost prema drugim ranjivim skupinama. To uključuje diskriminaciju i netrpeljivost temeljem seksualne orijentacije ili rodnog identiteta. Potrebna je nulta tolerancija na nasilje, zastrašivanje i govor mržnje prema tim i drugim ranjivim osobama. Nužno je dodatno raditi na promicanju jednakosti između muškaraca i žena, uključujući suzbijanje nasilja u obitelji, poboljšanju prava djece i potpori osobama s invaliditetom, te olakšati pristup pravosuđu. Potreban je čvrsti institucionalni okvir za zaštitu temeljnih prava, posebno radi promicanja rada ombudsmana te potpore nevladinim organizacijama (NVO) i braniteljima ljudskih prava.

c) Gospodarski razvoj i konkurentnost

Članstvo u EU-u više je od poštivanja pravila i normi EU-a; zemlja mora biti gospodarski spremna za članstvo kako bi mogla iskoristiti sve pogodnosti pristupanja te istovremeno pridonijeti rastu i prosperitetu gospodarstva EU-a.

U svim zemljama kandidatkinjama i dalje postoje znatni izazovi u smislu gospodarskih reformi, konkurentnosti, stvaranja novih radnih mesta, fiskalne konsolidacije i uključivog rasta. Sve zemlje kandidatkinje uglavnom su zadržale ukupnu makroekonomsku stabilnost te se u njima nastavlja umjeren oporavak, no sve zemlje zapadnog Balkana i dalje se suočavaju s velikim strukturnim gospodarskim i društvenim izazovima, visokim stopama nezaposlenosti i niskim razinama prihoda. Potrebno je poboljšati infrastrukturu i obrazovne sustave. Nedostatak privlačnih radnih mesta u tim zemljama odražava se u znatnom broju novčanih doznaka iz inozemstva. Na Kosovu i u Bosni i Hercegovini takva sredstva čine više od 11, odnosno 12,6 % BDP-a. Takvim se doznakama djelomično kompenzira trajni trgovinski deficit te se potiče potrošnja, no njima se smanjuje i poticaj za rad.

Preduvjeti za privlačenje ulagača i poticanje gospodarskog rasta i stvaranja radnih mesta obuhvaćaju pravnu sigurnost, funkcionalan i neovisan pravosudni sustav za provedbu temeljnih prava, uključujući imovinska prava, funkcionalnu javnu upravu i ravnomernu primjenu pravila. Slabostima u području vladavine prava, provedbe pravila tržišnog natjecanja i upravljanja javnim financijama te čestim izmjenama dozvola i poreza pogoršava se rizik od korupcije te se negativno utječe na ulagačku klimu. Razina industrijalizacije u zemljama zapadnog Balkana je niska. Produktivnost postojećih industrijskih poduzeća također je niska, a prisutne su i slabosti u upravljanju industrijskim sektorom. Iz tih je čimbenika vidljivo zašto su strana ulaganja u zemlje zapadnog Balkana i dalje na skromnoj razini; time se onemogućuje potreban prijenos najboljih praksi i znanja, odnosno brži rast produktivnosti.

Najnovije gospodarske tendencije i projekcije obuhvaćaju sljedeće:

- ⇒ Makroekomska stabilnost uglavnom je zadržana, no fiskalna konsolidacija u zemljama kandidatkinjama i dalje predstavlja izazov; pri čemu je pitanje javnog duga problematično u nizu zemalja.
- ⇒ U zemljama kandidatkinjama na zapadnom Balkanu očekuje se prosječni rast od najviše 2,5 % tijekom 2015.
- ⇒ No ta povećana stopa rasta nije pretvorena u veći broj radnih mesta. Nezaposlenost je i dalje visoka, posebno među mlađima i ženama, te prosječno u zemljama zapadnog Balkana iznosi oko 22 %, no u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u bivšoj jugoslavenskoj republici Makedoniji i mnogo više. Visoke razine siromaštva i dalje izazivaju ozbiljnu zabrinutost.

- ⇒ U EU kao glavnog trgovinskog partnera zemalja zapadnog Balkana izvozi se približno 60 % izvoza iz regije. EU je ujedno i najveći izravni strani ulagač.
- ⇒ Rast u Turskoj iznosio je 4,2 % u 2013., a u 2014. smanjen je na 2,9 %. Tijekom 2015. predviđa se nešto veći rast. Turska lira oslabila je, a deficit tekućeg računa smanjen je s gotovo 8 % BDP-a tijekom 2014. na manje od 6 % tijekom 2015., što odražava manji rast domaće potražnje i niže cijene energetika. Nedavni rezultati turskog gospodarstva oslikavaju njegov veliki potencijal, ali i trajnu unutarnju neravnotežu.
- ⇒ Više od 40 % turskog izvoza odlazi u EU kao glavnog trgovinskog partnera. Turska je postala ulagačka baza za europska poduzeća te se sve više integrira u proizvodni i opskrbni lanac EU-a. Više od 60 % izravnih stranih ulaganja u Tursku dolazi iz EU-a.

Temeljem iskustava država članica EU-a tijekom Europskog semestra Komisija ojačava svoju potporu poboljšanju gospodarskog upravljanja i konkurentnosti u zemljama kandidatkinjama. Time bi im trebala olakšati oslobađanje potencijala za održivi rast i stvaranje radnih mesta, bolje planiranje i uvođenje dodatnih strukturnih reformi te, u konačnici, ispunjavanje gospodarskih kriterija. Ta je potpora posebno važna u odnosu na zemlje zapadnog Balkana, jer se nijedna od tih zemalja još ne smatra funkcionalnim tržišnim gospodarstvom.

Početkom 2015. sve su zemlje kandidatkinje predale programe gospodarskih reformi u kojima su iznijele srednjoročne okvire makroekonomске i fiskalne politike te strukturne reforme (zemlje zapadnog Balkana). Temeljem Komisijine analize tih programa i njezinih preporuka, ministri finansija država članica i zemalja kandidatkinja sastali su se u svibnju 2015. i donijeli zajedničke preporuke o potrebnim reformama za potporu dugoročnom rastu i konkurentnosti. Te se preporuke u potpunosti odražavaju u temeljnim godišnjim izvješćima Komisije koja sadržavaju daljnje smjernice o prioritetima reformi. Programi su bolje prilagođeni i privlačenju sredstava u okviru IPA-e.

Od sljedeće će se godine programi gospodarskih reformi predstavljati kao jedinstveni integrirani dokument s većim naglaskom na zapošljavanje i društvene izazove. Takav će se postupak odvijati svake godine.

Turska i EU imaju zajednički interes za promicanje gospodarskih reformi, razmjenu iskustava, usklađivanje stavova u skupini G20 te produbljivanje gospodarske integracije. Komisija je pokrenula sveobuhvatnu procjenu učinka na kojoj će se zasnovati mandat za pregovore o modernizaciji i proširenju carinske unije između EU-a i Turske. Cilj je poboljšati trgovinske odnose u skladu sa strateškom važnošću odnosa EU-a i Turske i važnošću njihove gospodarske razmjene. Pokrenut će se gospodarski dijalog na visokoj razini između EU-a i Turske, usporedno s poslovnim forumom i dijalogom o energetici na visokoj razini.

Povećanjem konkurentnosti i uvođenjem mjera kojima se potiče stvaranje radnih mesta u regiji trebali bi se olakšati pritisci nastali zbog migracija iz zemalja kandidatkinja u EU. Tijekom pregovora o budućem proširenju Unije riješiti će se moguća potreba za uvođenjem prijelaznih mjera i ili zaštitnog mehanizma te priroda tih mjera, odnosno tog mehanizma, u području slobodnog kretanja radnika, kao što je to riješeno nakon prošlog proširenja, uzimajući u obzir buduće procjene učinka.

d) Funkcioniranje demokratskih institucija i reforma javne uprave

I dalje je potrebno u cijelosti riješiti pitanja pravilnog funkcioniranja i stabilnosti ključnih institucija kojima se jamči demokracija. U nizu država demokratske su institucije i dalje krhke. Nema kulture stvaranja kompromisa, a nacionalni parlamenti i dalje nemaju dovoljno važnu ulogu. Tijekom razdoblja izvješćivanja u bivšoj jugoslavenskoj republici Makedoniji, Albaniji i Crnoj Gori bojkotiran je rad parlamenta. Na Kosovu i u Crnoj Gori članovi

opozicije sudjelovali su u nasilnim izgredima protiv vlade. Parlamentarni nadzor često je narušen zbog donošenja prekomjernog broja hitnih zakona, slabih sustava i postupaka u parlamentarnim odborima te nedostatnog savjetovanja s dionicima, uz minimalni doprinos stručnjaka.

Iako nema mnogo neriješenih pitanja u pogledu provodenja slobodnih i poštenih izbora, izbori se često smatraju prilikom za stjecanje političke kontrole nad državnim institucijama. U tom je pogledu ključna reforma javne uprave, što obuhvaća njezinu profesionalizaciju i depolitizaciju.

Reforma javne uprave, kao i pitanja vladavine prava i gospodarskog upravljanja, transverzalna su pitanja od temeljne važnosti za uspjeh političkih i gospodarskih reformi te izgradnju temelja za provedbu pravila i normi EU-a.

Učinkovita javna uprava nužna je za demokratsko upravljanje i odgovornost. Kvaliteta javne uprave ujedno izravno utječe na sposobnost vlada da osiguraju javne usluge, spriječe i suzbiju korupciju i potiču konkurentnost i rast. Ključno je u upravljanje javnim službama ugraditi načela meritokracije i zajamčiti primjerene upravne postupke. Tijekom protekle godine u nekim je državama ostvaren napredak, no potrebno je učiniti još mnogo toga.

Države moraju naći i odgovarajuću ravnotežu između središnje, regionalne i lokalne vlasti kojom se najbolje podupire provedba reformi i pružanje usluga građanima. Ključna je i uloga regionalnih i lokalnih vlasti u procesu usklađivanja s EU-om te konačnoj primjeni pravila EU-a.

Građani imaju pravo na dobru upravu, ali imaju pravo i aktivno sudjelovati u donošenju politika. Potrebno je učiniti više kako bi se ojačala participativna demokracija i razvio dijalog između donositelja odluka i dionika. Osnaženo civilno društvo ključna je komponenta bilo kojeg demokratskog sustava. Ono omogućuje veću političku odgovornost i socijalnu koheziju, dublje razumijevanje i uključivost reformi povezanih s pristupanjem te potporu pomirbi u društvima razjedinjenima sukobima.

U nekim slučajevima treba razviti okruženje u kojem se bolje podupiru i omogućuju, te time poboljšavaju, uvjeti za dijalog o politici i nestranački doprinos procesu donošenja odluka, uz potporu kvalitetnih statistika koje osiguravaju neovisna nacionalna tijela. Treba osigurati neovisnost i učinkovitost ključnih tijela kao što su ombudsman i državna revizija. Potrebno je na primjeru način naknadno pratiti njihove preporuke.

III. REGIONALNA SURADNJA

a) Program povezivanja

Povezivanje je u samom srcu napora koje Komisija ulaže u promicanje integracije među pojedinačnim zemljama te među tim zemljama i EU-om. Takvi napor služe i unaprjeđivanju europske perspektive tih zemalja. Poboljšanje povezivanja zahtijeva ulaganja radi poboljšanja prometne i energetske infrastrukture i provedbu „mekih” mjera radi otvaranja tržista, uklanjanja zapreka integraciji i stvaranja transparentnog regulatornog okruženja.

Poboljšane veze unutar samog zapadnog Balkana i s EU-om ključni su faktori rasta i stvaranja radnih mesta jer se time jača temelj konkurentnosti država. To će građanima u zemljama kandidatkinjama donijeti jasne pogodnosti i prije njihova pristupanja EU-u te otvoriti prilike za ulagače iz EU-a. Program povezivanja usko je povezan s gospodarskim upravljanjem i programima gospodarskih reformi koje su pripremile zemlje kandidatkinje. Osim toga, program povezivanja doprinosi stvaranju mostova u regiji, razvoju dobrosusjedskih odnosa i promicanju mira i pomirbe.

U kontekstu „Berlinskog procesa” i na sastancima „Balkanske šestorke”) ostvaruje se važan napredak, čime se podupire regionalni pristup postavljanju realističnih prioriteta za ključne infrastrukturne projekte povezivanja i ulaganja, a ujedno se ohrabruje provedba potrebnih reformi. Šefovi država i vlada iz regije i niza država članica EU-a na sastanku u Beču u kolovozu utvrdili su dosadašnji napredak i dogovorili prioritete za daljnji razvoj infrastrukture.

U području **prometa**, na sastanku na vrhu u Beču sudionici su se nadovezali na sporazum država zapadnog Balkana iz travnja 2015. o osnovnoj mreži te iz lipnja 2015. o proširenju triju ključnih koridora iz transeuropske prometne mreže na područje zapadnog Balkana. Države su odredile prioritetne projekte uz dijelove tih koridora koji će se provesti do 2020. Kako bi se osigurala održivost i postigli kratkoročni rezultati, države su pristale provesti – do sljedećeg sastanka na vrhu u Parizu u lipnju 2016. – niz mekih mjera kao što su usklađivanje i pojednostavljinjanje postupaka za prelazak granica i shema cestovne sigurnosti i održavanja. Taj dogovor poduprijet će i dovršetak Ugovora o osnivanju Prometne zajednice kojim će se promicati integracija tržišta kopnenog prometa i infrastrukture, a ujedno će se zemljama zapadnog Balkana olakšati provedba normi EU-a u području kopnenog prometa.

Odabrani su i prioritetni projekti među već dogovorenih 35 **energetskih** projekata od interesa za zajednicu (PECI), posebno projekti energetskih interkonektora. Osim toga, države su se složile da će poduzeti korake radi osnivanja regionalnog tržišta struje. Mjere kojima će se omogućiti i postizanje kratkoročnih rezultata obuhvaćaju osiguravanje pune usklađenosti s postojećim pravnim preduvjetima prema Ugovoru o energetskoj zajednici, uključujući u područjima razdvajanja usluga, pristupa trećih stranaka i jačanja regulatorne neovisnosti.

U pogledu klimatskih promjena, zemlje kandidatkinje morat će provesti znatne reforme usklađene s okvirom EU2030 za klimatsku i energetsku politiku te provesti svoje međunarodne obveze u vezi s klimatskim pitanjima.

Utvrđeni ulagački projekti zahtijevat će znatna sredstva i sufinanciranje, pa i iz Okvira za ulaganja na zapadnom Balkanu, kako bi se podržala ulaganja kojima se potiču stvaranje radnih mesta i rast te promiće povezivanje u regiji. Jača se koordinacija s međunarodnim finansijskim institucijama (IFI). Države zapadnog Balkana osnovale su nacionalne odbore za ulaganja koji su razradili nacrte pojedinačnih projektnih mehanizama, a oni će se morati pretvoriti u vjerodostojne mehanizme za planiranje i prioritizaciju kojima se jamče proračunska sredstva i fiskalni prostor u zemljama kandidatkinjama kako bi se mogli apsorbirati potrebni krediti za pravovremenu provedbu svih projekata.

Drugi su ključni prioritet **mladi i obrazovanje**. Komisija pozdravlja pozitivan plan za mlade na zapadnom Balkanu te sporazum u okviru platforme o obrazovanju i osposobljavanju za zapadni Balkan u vezi s 11 regionalnih projekata kojima se želi poduprijeti reforme i povećati kapacitete. Dodatno će se promicati inicijative u okviru programa Erasmus+, uključujući specifičan okvir za mlade, te poduzetništvo. Komisija podržava i suradnju Vijeća za regionalnu suradnju s državama kada je riječ o međusobnom priznavanju diploma, čime bi se poboljšala regionalna mobilnost i povećala učinkovitost tržišta rada.

Dubla **tržišna integracija** još je jedan prioritet u regiji. U okviru Srednjoeuropskog područja slobodne trgovine (CEFTA) uklonjene su carinske tarife i kvote za poljoprivredne i industrijske proizvode. Ograničenost trgovinskih tokova unutar regije uglavnom proizlazi iz nekonkurentnosti poduzeća. Države su utvrdile specifične mjere za povećanje konkurenčnosti u programima gospodarskih reformi koje su podnijele Europskoj komisiji u siječnju 2015. Bit će važno osmislati optimalnu mješavinu poticaja poduzećima kako bi se izbjegla štetna porezna konkurenca. Komisija će provesti komparativnu studiju o poslovnim poticajima.

Digitalno jedinstveno tržište EU-a trebalo bi poslužiti kao model zemljama kandidatkinjama u području **IKT-a i elektroničkih komunikacija** kako bi one mogle osigurati bolji pristup potrošača i poduzeća digitalnoj robi i uslugama, stvoriti primjerene i ravnopravne uvjete za progmat digitalnih mreža i inovativnih usluga te maksimalno iskoristiti potencijal rasta digitalnog gospodarstva. Vijeće za regionalnu suradnju (RCC) i zemlje kandidatkinje već su započeli, u okviru inicijative e-SEE, rad na konkretnoj suradnji u tom području, primjerice na uvođenju zone bez roaminga na zapadnom Balkanu.

Komisija u potpunosti podupire rad Procesa suradnje u jugoistočnoj Europi i RCC-a, uključujući regionalnu strategiju do 2020. u kojoj je naglasak na potpori gospodarskoj suradnji i razvoju u regiji. Komisija pozdravlja pojačane napore inicijative „Balkanske šestorke”, koja je također usmjerena na povezivanje u okviru Berlinskog procesa.

Komisija će i dalje podupirati rad u tim područjima i istraživati nova područja suradnje sa zemljama zapadnog Balkana. To će obuhvaćati najbolje prakse EU-a za regionalno određivanje prioriteta, npr. strategiju pametne specijalizacije, kojom se mogu potaknuti daljnja ulaganja u istraživanje i inovacije te strukovno obrazovanje i ospozobljavanje.

b) Dobrosusjedski odnosi i regionalna suradnja

Dobrosusjedski odnosi i regionalna suradnja ključni su elementi procesa stabilizacije i pridruživanja te proširenja kojima se i dalje potiču preobrazbe te se osigurava stabilnost u državama jugoistočne Europe koje teže članstvu u EU-u. Pojačani su kontakti i suradnja na bilateralnoj i regionalnoj razini, pa i u osjetljivim područjima kao što su ratni zločini, povratak izbjeglica, organizirani kriminal i policijska suradnja. Dobrosusjedski odnosi i dalje se ojačavaju različitim inicijativama u području regionalne suradnje. Sve su češći i regionalni kontakti na razini premijera i ministara. Važno je da te inicijative dolaze iz regije te da ih potiču regionalni subjekti, a važna je i njihova komplementarna i uključiva priroda. U kolovozu su potpisani granični sporazumi između Crne Gore i Bosne i Hercegovine te Crne Gore i Kosova. Trebalо bi nastaviti regionalnu suradnju u pitanjima okoliša, a posebnu pozornost treba posvetiti pitanjima vode i sprječavanja poplava (prekogranični riječni bazeni), zagađenja zraka i zaštite prirode (prekogranična zaštićena područja).

Istovremeno su potrebni daljnji napori za rješavanje **bilateralnih sporova** među zemljama proširenja te njihovih sporova s državama članicama. Bilateralne odnose u regiji i dalje opterećuju mnoga neriješena pitanja, posebice ona nastala nakon raspada bivše Jugoslavije, primjerice pitanja koja se odnose na međuetničke odnose i statusne sporove, stanje u manjinskim zajednicama, odgovornost za ratne zločine, raseljene osobe, nestale osobe i razgraničenje. Pomirenje i odgovorno političko vodstvo ključni su za promicanje stabilnosti i potporu stvaranju okruženja u jugoistočnoj Europi u kojem je moguće nadići naslijede prošlosti, a time se smanjuje opasnost od političke instrumentalizacije otvorenih bilateralnih pitanja ili nastanka novih sporova. Veću potporu u regiji trebalo bi posvetiti naporima koji se ulažu u pomirenje, primjerice u okviru inicijative za istinu i pomirenje (RECOM).

Uključene stranke moraju rješavati bilateralna pitanja što je prije moguće te ne bi trebale otezati pristupni proces koji se treba temeljiti na utvrđenim uvjetima. Komisija potiče stranke da ulože sve napore u rješavanje otvorenih sporova u skladu s utvrđenim načelima i sredstvima, uključujući, po potrebi, upućivanje pitanja na Međunarodni sud pravde ili druga postojeća tijela, odnosno *ad hoc* tijela za rješavanje sporova. Pozitivna atmosfera na bečkom sastanku na vrhu u kolovozu – kada su vođe zemalja zapadnog Balkana potpisali sporazum kojim se obvezuju da neće blokirati međusobni napredak ka članstvu u EU-u te da će iskoristiti međunarodnu arbitražu ako stranke same ne mogu riješiti bilateralna pitanja – dobrodošla je te se treba iskoristiti kao temelj za daljnji rad.

Ostvaren je važan napredak u procesu normalizacije odnosa između Srbije i Kosova, a u kolovozu je potpisano još jedan ključni sporazum. Potrebno je dodatno pratiti i provoditi taj postupak te provesti sve sporazume (uključujući Sporazum iz Bruxellesa³). EU je uvrstio preduvjet normalizacije odnosa u okvir pregovora o pristupanju sa Srbijom te u SAA s Kosovom. Održavanje dobrosusjedskih odnosa ključno je u slučaju bivše jugoslavenske Republike Makedonije, što obuhvaća dogovor – uz nadzor UN-a – o obostrano prihvatljivom rješenju pitanja naziva države i to bez daljnje odgode.

Komisija će i dalje nuditi političku potporu svim uključenim državama kako bi se pronašla rješenja bilateralnih pitanja što je prije moguće te kako bi se i dalje aktivno podupirali napori za pronalazak rješenja u drugim forumima.

Komisija pozdravlja potporu **Turske** nastavku pregovora na Cipru pod vodstvom UN-a. Važno je postići napredak u okviru tih pregovora što je prije moguće. U skladu s opetovano izraženim stajalištima Vijeća i Komisije iz prethodnih godina, Turska hitno mora ispuniti svoju obvezu pune provedbe Dodatnog protokola te ostvariti napredak u normalizaciji odnosa s Republikom Cipar. Time bi se mogao osigurati novi zamah pristupnog procesa. Komisija potiče i na izbjegavanje bilo kakvih prijetnji, izvora prijepora ili aktivnosti kojima bi se naštetilo dobrosusjedskim odnosima i mirnom rješavanju sporova. Komisija naglašava važnost svih suverenih prava svih država članica EU-a. To, među ostalim, obuhvaća i pravo na sklapanje bilateralnih sporazuma te na istraživanje i iskorištavanje prirodnih resursa u skladu s pravnom stečevinom EU-a i međunarodnim pravom, uključujući UN-ovu Konvenciju o pravu mora.

IV. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Temeljem gore navedene analize i procjena iz sažetaka o pojedinim zemljama u prilogu, Komisija iznosi sljedeće **zaključke i preporuke**:

I.

1. Politika proširenja EU-a ulaganje je u **mir, sigurnost i stabilnost u Europi**. Njome se osigurava veći broj gospodarskih i trgovinskih prilika na obostranu korist EU-a i zemalja kandidatkinja.
2. Zemlje kandidatkinje moraju ispuniti dobro utvrđene kriterije kako bi se pridružile EU-u. Ključni element vjerodostojnosti politike proširenja jest rigorozan proces proširenja koji se temelji na **strogim, ali pravednim uvjetima i načelu vlastitih zasluga**. To je ujedno i presudni element kojim se zemlje kandidatkinje potiču na provedbu dalekosežnih reformi te kojim se osigurava potpora građana EU-a.
3. Zemlje kandidatkinje suočavaju se s takvim izazovima da nijedna neće biti spremna za pridruživanje EU-u tijekom mandata trenutačne Komisije. To naglašava potrebu za ponovnim utvrđivanjem snažne usmjerenoosti na načelo prema kojem se **najprije** rješavaju **temeljna pitanja**. To načelo bit će **osnova politike proširenja** u mandatu ove Komisije.
4. U skladu s tim Komisija će i dalje usmjeravati svoje napore kako bi osigurala da su u tim državama prioritet reforme u područjima **vladavine prava**, uključujući reformu pravosuđa i suzbijanje organiziranog kriminala i korupcije, **temeljnih prava**, uključujući slobodu izražavanja i suzbijanje diskriminacije, posebno protiv LGBTI zajednice i Roma, te funkcioniranja demokratskih institucija, uključujući **reformu javne uprave**. Komisija će raditi i na promicanju **gospodarskog razvoja** i jačanju konkurentnosti.

³ Travanj 2013. "Prvi sporazum o načelima kojima se uređuje normalizacija odnosa"

5. Temeljna su načela **nedjeljiva te se međusobno ojačavaju**. Jačanjem vladavine prava jača se i pravna sigurnost, potiču se i štite ulaganja te se znatno doprinosi podupiranju gospodarskog razvoja i konkurentnosti. Ključno je pospješiti te sinergije u okviru procesa proširenja kako bi se pružio snažniji poticaj gospodarskim reformama da bi zemlje kandidatkinje mogle uživati u pogodnostima funkcionalnih tržišnih gospodarstava s jakom vladavinom prava i prije pristupanja Uniji, te kako bi na taj način pridonijele funkcioniranju Unije u cjelini
6. **Izbjeglička kriza** ozbiljno je pogodila zemlje zapadnog Balkana i Tursku. Posebno je Turska odigrala ključnu ulogu u pružanju humanitarne pomoći izbjeglicama. Hitno je potrebna intenzivnija suradnja unutar šire regije radi rješavanja te pojave, utvrđivanja identiteta osoba kojima je potrebna zaštita, pružanja pomoći, zaštite vanjskih granica EU-a i razbijanja kriminalnih mreža koje se bave krijumčarenjem osoba. EU pruža znatnu potporu u tom smislu. Štoviše, Komisija je predložila da se na popis sigurnih trećih zemalja uvrste sve zemlje kandidatkinje.
7. Kada je riječ o zemljama zapadnog Balkana, jasna perspektiva članstva u EU-u ključni je faktor stabilizacije. U toj su regiji nužni trajni naporci za prevladavanje naslijeda prošlosti i poticanje pomirbe. **Dobrosusjedski odnosi i regionalna suradnja** ključni su elementi procesa stabilizacije i pridruživanja te je u tom smislu prošle godine postignut dobar napredak.
8. Komisija snažno podupire **politiku povezivanja**, u okviru koje je na bečkom sastanku na vrhu u kolovozu postignut znatan napredak. Postignut je sporazum o temeljnoj prometnoj mreži. Sada će se provoditi ključni infrastrukturni projekti u području prometa i energetike. Komisija će i dalje podupirati taj proces, među ostalim i znatnim finansijskim sredstvima iz Instrumenta prepristupne pomoći (IPA).
9. U ovoj se Komunikaciji izlaže **krovna srednjoročna strategija politike proširenja EU-a**. Komisija će i dalje donositi godišnje komunikacije kako bi razmotrila napredak, donijela zaključke, dala preporuke o tematskim pitanjima ili pitanjima specifičnim za pojedinu državu te prema potrebi predložila prilagodbe ukupne strategije.
10. Komisija je predstavila novi, ojačani pristup svojim ocjenama u okviru **godišnjih izvješća za pojedine zemlje**. Riječ je o pilot programu s izvješćima o nizu ključnih područja reformi. Osim izvješćivanja o napretku, znatno se više naglašava stvarna razina pripremljenosti zemalja za preuzimanje obveza članstva te se zemljama daju jasne smjernice u pogledu provedbe reformi. Time će se povećati transparentnost i osigurati veći nadzor nad procesom reformi za sve zainteresirane strane, uključujući civilno društvo. Potrebno je razviti poticajnije okruženje za subjekte civilnog društva. Usklađenijim procjenama povećat će se mogućnost usporedbe zemalja.

II.

11. **Crna Gora** Postignut je napredak u pregovorima EU-a s Crnom Gorom. Zakonodavni je okvir poboljšan te se uspostavljaju nove institucije. Presudno je važno za ukupni proces pregovora da cijeli sustav vladavine prava u Crnoj Gori počne davati rezultate, posebno u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala. Brzinu kojom će se odvijati pristupni pregovori odredit će napredak u ispunjavanju prijelaznih mjerila iz poglavљa o vladavini prava te otklanjanju odgovarajućih utvrđenih nedostataka, što mora biti popraćeno mjerljivim rezultatima. Sve političke stranke trebale bi pokazati odgovornost i ponovno se uključiti u konstruktivan dijalog, pri čemu parlament treba biti ključni forum za političku debatu. Crna Gora mora osigurati i punu provedbu

novog izbornog zakonodavstva. Crna Gora trebala bi smanjiti svoj javni dug i poboljšati konkurentnost industrijskih i poljoprivrednih proizvoda.

12. **Srbija** Srbija je poduzela velike korake koji bi trebali dovesti do otvaranja prvih poglavlja u pregovorima o pristupanju EU-u. Dovršila je sveobuhvatne akcijske planove u području vladavine prava. Sklopila je i niz ključnih sporazuma s Kosovom koji predstavljaju važnu prekretnicu u procesu normalizacije. Ukupna brzina pregovora posebno će ovisiti o održivu napretku u tim dvama područjima. Komisija sa zadovoljstvom očekuje otvaranje prvih pregovaračkih poglavlja na ovogodišnjoj međuvladinoj konferenciji. Ključni elementi u području vladavine prava bit će pravosudna reforma i borba protiv korupcije i organiziranog kriminala. Proces gospodarskih reformi mora se nastaviti. Pritom se posebno naglašava restrukturiranje državnih poduzeća i javnih komunalnih poduzeća. Srbija sve više preuzima konstruktivnu i vodeću ulogu u regiji, što je presudno važno za poboljšanje regionalnih veza i stabilnosti. Izbjeglička kriza znatno je pogodila Srbiju. Od početka godine kroz njezino je državno područje prošlo više od dvjesto tisuća državljanina trećih zemalja.
13. **Bivša jugoslavenska republika Makedonija** Pristupni proces bivše jugoslavenske republike Makedonije i dalje je na mrtvoj točki. Otkrića u kontekstu slučaja prisluškivanja potkrijepila su prethodnu ozbiljnu zabrinutost Komisije i drugih tijela u vezi s političkim upletanjem u rad pravosuđa i medija, sve većom politizacijom državnih institucija i provođenjem izbora. Istovremeno je država u velikoj mjeri usklađena s pravnom stečevinom s obzirom na fazu pristupnog procesa u kojoj se nalazi. Politički subjekti sada se moraju u potpunosti usredotočiti na prioritetna pitanja hitnih reformi Komisije i prevladati političku krizu. Proračun treba više prilagoditi rastu i zapošljavanju, a istovremeno je potrebno poboljšati njegovu ukupnu konstrukciju, transparentnost i provedbu. Presudno je važno da se poduzmu odlučni koraci radi rješavanja pitanja naziva države. Izbjeglička kriza znatno je pogodila bivšu jugoslavensku republiku Makedoniju. Od početka godine kroz njezino je državno područje prošlo više od dvjesto tisuća državljanina trećih zemalja.
- U svjetlu dosadašnjeg napretka u provedbi političkog sporazuma iz lipnja/srpnja, Komisija je spremna ponoviti svoju preporuku za otvaranje pristupnih pregovora s bivšom jugoslavenskom republikom Makedonijom.
- No to će ovisiti o daljnjoj provedbi političkog sporazuma iz lipnja/srpnja te o znatnom napretku u provedbi prioritetnih pitanja hitnih reformi. To će se pitanje ponovno rješavati nakon izbora.
14. **Albanija** Albanija je ostvarila ravnomjeran napredak u rješavanju ključnih prioriteta za otvaranje pristupnih pregovora, posebno u pogledu reforme javne uprave te u pripremi za temeljitu reformu pravosudnog sustava. Sada je potrebno donijeti paket pravosudnih reformi te ostvariti daljnji napredak u pogledu ostvarivanja čvrstih rezultata proaktivnih istraživačkih aktivnosti, kaznenog progona i konačnih osuda na svim razinama u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala. Donošenjem zakona o isključivanju osuđenih osoba iz parlamenta povećalo bi se povjerenje građana u političke predstavnike i javne institucije. Potrebno je osigurati konstruktivan međustranački politički dijalog radi održivosti procesa reformi za EU. Nužni su daljnji naporci za održanje fiskalne konsolidacije, poboljšanje poslovnog okruženja i suzbijanje sive ekonomije.
15. **Bosna i Hercegovina** Bosna i Hercegovina ponovno se bavi reformama koje su nužne za unaprjeđenje procesa integracije u EU. Kako bi EU razmotrio prijavu za članstvo Bosne i Hercegovine, nužan je znatan napredak u provedbi programa reformi

koji je donesen u srpnju političkim konsenzusom. Pisane obveze potrebno je dodatno provesti donošenjem i ostvarivanjem potrebnih reformi, posebno u području vladavine prava, uključujući u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala, kao i društveno-gospodarskih reformi. Kako bi se suzbila visoka nezaposlenost i niske stope sudjelovanja na tržištu rada, Bosna i Hercegovina trebala bi smanjiti nefleksibilnost tržišta rada, što uključuje smanjenje poreznog klina. Preostali nedostaci u pravosuđu Bosne i Hercegovine trebali bi se rješavati u okviru strukturiranog dijaloga o pravosuđu. Bit će nužno i ojačati javnu upravu, poboljšati suradnju na svim razinama i uspostaviti učinkovit mehanizam za koordinaciju o europskim pitanjima kako bi se zemlja mogla suočiti s izazovima koji joj predstoje na putu u EU. Potrebno je hitno dovršiti prilagodbu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju kako bi se u obzir uzelo hrvatsko pristupanje EU-u.

16. **Kosovo** Komisija pozdravlja potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju kojim se osigurava sveobuhvatni okvir za bliže političke i gospodarske veze između EU-a i Kosova. Odluka Kosova da se uspostave posebne komore za sudski progon ozbiljnih kaznenih djela u kontekstu sukoba na Kosovu predstavlja velik korak naprijed. Kosovo je sklopilo i ključne sporazume sa Srbijom koji predstavljaju važnu prekretnicu u procesu normalizacije. Kosovo bi trebalo zadržati pozitivan zamah, što uključuje rješavanje brojnih izazova povezanih s reformama, posebno u području vladavine prava u pogledu borbe protiv organiziranog kriminala i korupcije. Vlada i Skupština hitno moraju osigurati imenovanje, bez odgode, članova odbora mnogih neovisnih institucija i regulatornih tijela temeljem zasluga. Komisija pozdravlja napredak u pogledu ispunjavanja zahtjeva postupka za liberalizaciju viznog režima. Kosovo je poduzelo učinkovite kratkoročne mjere za suzbijanje nezakonite migracije u EU. Skupštini bi se trebalo dozvoliti održavanje slobodne i otvorene rasprave o svim pitanjima koja su važna za Kosovo, u skladu s demokratskim procedurama. Ometanje rada skupštine i nasilje u političke svrhe nisu prihvatljivi.
17. **Turska** Turska je ključan partner Europske unije. Tijekom protekle godine EU i Turska jačali su međusobnu suradnju u ključnim područjima zajedničkog interesa. Turska je suočena s ozbiljnim problemima u području vanjske politike i sigurnosti, uključujući sve veću terorističku prijetnju. Turska je ujedno i među zemljama najpogodenijima velikom izbjegličkom krizom te pruža znatnu potporu više od dva milijuna sirijskih izbjeglica na svom državnom području. Pritom su ključni elementi pojačan politički dijalog, suradnja i partnerstvo između EU-a i Turske. Europsko vijeće pozdravilo je zajednički akcijski plan za izbjeglice i upravljanje migracijama u okviru sveobuhvatnog programa suradnje na temelju zajedničke odgovornosti, međusobnog preuzimanja obveza i njihova ispunjavanja. EU i države članice izrazili su spremnost za povećanje suradnje s Turskom i znatno pojačavanje svojeg političkog i finansijskog angažmana unutar utvrđenog okvira. Uspješnom provedbom zajedničkog akcijskog plana pridonijet će se ubrzanim ispunjavanju plana za liberalizaciju viznog režima sa svim državama članicama koje u tome sudjeluju te punoj provedbi sporazuma o ponovnom prihvatu. Napredak će se procijeniti u proljeće 2016. Komisija će do tada izdati drugo izvješće o provedbi viza.

No napredak Turske u provođenju reformi usporen je zbog ponovljenih izbora i političkih sukoba. U pravosuđu postoje znatni nedostaci. Stanje u području slobode izražavanja i slobode okupljanja i dalje se pogoršava. Zaustavljen je proces rješavanja kurdskega pitanja. Turska je u mnogim područjima dobro pripremljena u pogledu usklađenosti s pravnom stečevinom EU-a. Turska je funkcionalno tržišno gospodarstvo umjerenog rasta, no i dalje mora riješiti pitanja makroekonomskih neravnoteža i provesti daljnje strukturne reforme. EU i Turska rade na intenziviranju zajedničkih gospodarskih i trgovinskih odnosa, a to obuhvaća potporu načelima

modernizacije i proširenja carinske unije te poboljšanje političkog dijaloga u energetskom sektoru.

EU je spreman ponovno raditi s Turskom na cijelom spektru pitanja iz zajedničkog programa. Turska mora oživjeti reforme u područjima vladavine prava i temeljnih prava. Ključno je bez odgode nastaviti mirovne pregovore. Komisija sa zadovoljstvom očekuje rad na tim ključnim prioritetima s novom vladom nakon izbora 1. studenoga.

Europsko vijeće zaključilo je i da treba iznova aktivirati pristupni proces kako bi se u pregovorima postigao napredak u skladu s pregovaračkim okvirom i relevantnim zaključcima Vijeća. Komisija je predložila otvaranje 17. poglavљa i poziva Vijeće da održi međuvladinu konferenciju prije kraja 2015. U prosincu 2013. predan je ažurirani analitički pregled za 31. poglavlje. Komisija će revidirati napredak u drugim poglavljima te namjerava predati ažurirane pripremne dokumente za poglavљa 15., 23., 24. i 26. do proljeća 2016. U Vijeću tada može početi rasprava o svim poglavljima, ne isključujući stajališta država članica. Posebno, ponovnim aktiviranjem priprema za otvaranje poglavљa 23. i 24. Turskoj bi se osigurao sveobuhvatan plan reformi u ključnim područjima vladavine prava i temeljnih prava.

U skladu s opetovano izraženim stajalištima Vijeća i Komisije iz prethodnih godina, sada je ključno da Turska ispunji svoje obveze u pogledu pune provedbe Dodatnog protokola te ostvari napredak u pogledu normalizacije odnosa s Republikom Cipar. Komisija pozdravlja nastavak pregovora na Cipru pod vodstvom UN-a. Važno je što prije postići napredak u tim pregovorima. Ključni su konkretna predanost i doprinos Turske sveobuhvatnom sporazumu o rješenju ciparskog pitanja. EU je izrazio spremnost na prihvaćanje uvjeta sporazuma u skladu s načelima na kojima je Unija osnovana.

V. PRILOZI

1. Sažetak nalaza iz izvješća po pojedinim državama
2. Promjene godišnjih izvješća po pojedinim državama
3. KLJUČNE STATISTIKE

PRILOG 1. – SAŽECI NALAZA IZ IZVJEŠĆA PO POJEDINIM DRŽAVAMA

Crna Gora

U pogledu **političkih kriterija**, potrebno je u potpunosti provesti novo izborno zakonodavstvo, doneseno 2014., uključujući zakone o elektroničkoj identifikaciji birača. Nije bilo dalnjih političkih aktivnosti nakon navodne zloupotrebe javnih sredstava u stranačke svrhe („afera s audiosnimkama“).

Neke opozicijske stranke u rujnu su započele bojkot parlamenta. Ispred parlamenta organiziran je i niz prosvjeda. Oni su u konačnici doveli do sukoba između policije i prosvjednika, što je pak uzrokovalo ozljede osoba i oštećenje imovine. Očekuje se da će se na odgovarajući način istražiti svi slučajevi nasilja i optužbe u vezi s prekomjernom uporabom sile tijekom tih događaja. Istovremeno, sve političke stranke trebaju se ponovno uključiti u konstruktivan politički dijalog u parlamentu.

Postignut je određen napredak u poboljšanju suradnje između vlade i organizacija civilnog društva, posebno s obzirom na sudjelovanje potonjih u pristupnom procesu, u kojem civilno društvo i dalje ima aktivnu ulogu. Potrebno je stvoriti uvjete u kojima se potiču dobrovoljni rad, građanski aktivizam i socijalno poduzetništvo.

Crna Gora umjereni je pripremljena kada je riječ o reformi javne uprave. Postigla je nejednolike rezultate kada je riječ o osiguravanju zapošljavanja temeljem postignuća te suzbijanju politizacije; to treba zajamčiti na svim razinama, pa i za visoke položaje. U području upravljanja javnim financijama Crna Gora mora uskladiti svoje računovodstvene standarde s međunarodnim standardima i uspostaviti snažni okvir za unutarnju kontrolu te poboljšati pravnu usklađenost.

Pravosudni je sustav umjereni pripremljen. Poduzeti su važni koraci radi usklađivanja pravnog okvira s europskim standardima, čime su povećani stručnost i neovisnost. Naglasak sada treba staviti na provedbu. Broj zaostalih neriješenih slučajeva tijekom 2014. nije znatno smanjen. Etički kodeksi sudaca i tužitelja usklađeni su s relevantnim europskim i međunarodnim standardima. Utvrđeni su strategija pravosudne reforme (2014. – 2018.) i popratni akcijski plan. Sada je nužna puna provedba novog sustava zapošljavanja, profesionalnog ocjenjivanja i unaprjeđenja.

Crna Gora u izvjesnoj je mjeri pripremljena za borbu protiv korupcije. No rezultati u pogledu dosad provedenih istraga i kaznenih progona te konačnih presuda u slučajevima korupcije, posebno na visokoj razini, i dalje su ograničeni. Zemlja je u određenoj mjeri pripremljena za borbu protiv organiziranog kriminala. Potrebni su daljnji napor, posebice u istrazi većih kriminalnih mreža i suzbijanju pranja novca.

Ukupni dalji napredak u pristupnim pregovorima ovisit će i o napretku u području vladavine prava: taj napredak treba dokazati i ocijeniti na temelju vjerodostojnih rezultata u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala.

Pravni okvir za zaštitu ljudskih prava načelno je u skladu s europskim standardima, no i dalje postoje problemi u vezi s provedbom. Crna Gora ostvarila je određenu razinu pripremljenosti u području slobode izražavanja. No problemi su i dalje prisutni: zabilježeni su napadi na medijske djelatnike i imovinu tijekom izvještajnog razdoblja, iako u manjoj mjeri nego prethodnih godina. I dalje nisu riješeni neki slučajevi napada na medijske djelatnike, uključujući najozbiljniji slučaj iz 2004. u kojem je ubijen glavni urednik. Nedostatak čvrstih profesionalnih i etičkih normi, popraćen nedostatkom učinkovite samoregulacije, ne unaprjeđuje slobodu medija.

Crna Gora nastavila je igrati konstruktivnu ulogu u regionalnoj suradnji te je poduzela važne korake u pronalasku obostrano prihvativih rješenja bilateralnih pitanja sa susjedima, uključujući potpisivanje graničnih sporazuma s Bosnom i Hercegovinom i Kosovom u kolovozu.

U pogledu **gospodarskih kriterija**, Crna Gora umjereni je pripremljena za razvoj funkcionalnog tržišnog gospodarstva. Ostvaren je izvjestan napredak u uspostavi fiskalne konsolidacije i poboljšanju poslovnog okruženja. Gospodarstvo se 2013. oporavilo od recesije s dvostrukim dnom iz 2009. i 2012. Gospodarski rast blago je usporen 2014., no sada se, potaknut ulaganjima, ponovno povećava. Gradnjom autoputa Bar-Boljare i drugim ulaganjima u energetiku, promet i turizam poduprijet će se gospodarski rast, no trošak gradnje ugrozit će fiskalnu održivost. Crna Gora treba uložiti napor kako bi smanjila javni dug. Razina loših kredita banaka neprestano je visoka, a tu su i problemi povezani s naplatom dugova i niskom profitabilnošću zbog malog tržišta. Krediti su stoga skupi i teško se odobravaju. Unatoč malim poboljšanjima, rezultati tržišta rada i dalje su nezadovoljavajući, a stopa nezaposlenosti stalno je visoka i trenutačno iznosi 18 %.

Crna Gora umjereni je pripremljena kada je riječ o kapacitetima za suočavanje s pritiskom konkurenциje i tržišnim čimbenicima unutar Unije. No industrijski i poljoprivredni proizvodi Crne Gore i dalje nisu dovoljno konkurentni, što treba poboljšati. Potrebne su velike reforme za jačanje materijalne infrastrukture države i ljudskog kapitala te za osiguravanje predvidivog regulatornog okruženja s dostupnom podrškom.

S obzirom na **sposobnost preuzimanja obveza članstva**, Crna Gora umjereni je pripremljena za većinu poglavlja pravne stečevine, iako se razina usklađenosti razlikuje. Crna Gora umjereni je pripremljena u području javne nabave. Potrebni su dodatni naporci za sprječavanje korupcije tijekom ciklusa javne nabave. U području finansijskog nadzora Crna Gora umjereni je pripremljena, ali potrebni su znatni naporci za uvođenje unutarnjeg finansijskog nadzora u javnom sektoru (PIFC) na svim razinama javne uprave i u državnim poduzećima. Crna Gora u izvjesnoj je mjeri pripremljena kada je riječ o statistici: potrebni su znatni naporci, posebice kako bi se osigurala usklađenost makroekonomskih i poslovnih statistika sa standardima EU-a.

Crna Gora u ranoj je fazi pripremljenosti, među ostalim, u područjima politike zaštite okoliša i klimatskih promjena. Usklađivanje s pravnom stečevinom i jačanje administrativnih kapaciteta i dalje je znatni izazov za Crnu Goru.

Srbija

U pogledu **političkih kriterija**, povećavalo se sudjelovanje dionika, uključujući civilno društvo, u pristupnom procesu. Iako je suradnja između tijela vlasti i neovisnih regulatornih tijela te ombudsmana odnedavno povećana, potrebno ju je dodatno poboljšati. Potrebno je ograničiti primjenu hitnih postupaka u parlamentu. Reforme ustava bit će nužne za uskladivanje sa standardima EU-a u nekim područjima.

Srbija je umjereni pripremljena u području reforme javne uprave. Donošenje sveobuhvatnog akcijskog plana predstavlja dobar napredak. Srbija mora ostati predana i provoditi ciljeve reformi. Snažna politička volja ključna je za profesionalizaciju i depolitizaciju javne uprave te transparentnije provođenje postupaka zapošljavanja i otpuštanja, posebno za više upravljačke položaje.

Pravosudni sustav u određenoj je mjeri pripremljen. U svibnju su donesena nova pravila za ocjenjivanje rada sudaca i tužitelja. Većina predsjednika sudova sada je imenovana na trajne položaje. Potrebni su dodatni koraci za suzbijanje političkog utjecaja. Kvaliteta i učinkovitost

pravosuđa i pristup pravosuđu umanjeni su nejednakom raspodjelom radnog opterećenja, velikim brojem zaostalih slučajeva i nepostojanjem sustava besplatne pravne pomoći.

Srbija je u određenoj mjeri pripremljena za sprječavanje i borbu protiv korupcije, koja je i dalje raširena. Napor u borbu protiv korupcije tek trebaju donijeti zнатне rezultate. Institucionalni okvir još ne funkcioniра kao vjerodostojno sredstvo odvraćanja. Nužno je ostvariti rezultate u učinkovitim istragama, kaznenim progonima i presudama u slučajevima korupcije, uključujući korupciju na visokoj razini.

Srbija je u određenoj mjeri pripremljena za borbu protiv organiziranog kriminala. Proradili su novi DNK laboratoriji i laboratorijski za analizu droge. Zemlja aktivno pridonosi međunarodnoj i regionalnoj suradnji. Srbija je donijela strategije za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma te strategiju za provođenje finansijskih istraga, no i dalje nema ukupnu stratešku sliku stanja kada je riječ o organiziranom kriminalu na njezinu državnom području. Potrebno je postići vjerodostojne rezultate u borbi protiv organiziranog kriminala.

Uspostavljen je pravni i institucionalni okvir za poštivanje temeljnih prava. Nužna je dosljedna provedba diljem zemlje, a to uključuje i zaštitu manjina. Potrebno je učiniti više kako bi se osigurali uvjeti za punu slobodu medija i slobodu izražavanja; u tom području Srbija je u izvjesnoj mjeri pripremljena. Potrebni su daljnji trajni napor kako bi se poboljšala situacija Roma, izbjeglica i raseljenih osoba. Nadležna tijela poduzela su korake radi jačanja zaštite prava lezbijskih, homoseksualnih, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) osoba te su ponovno omogućila održavanje parade ponosa u Beogradu. No i dalje je potrebna jača kultura poštovanja LGBTI osoba.

Srbija je konstruktivno sudjelovala u regionalnim inicijativama te je radila na poboljšanju bilateralnih odnosa u duhu pomirbe i dobrosusjedskih odnosa. Nazočnošću premijera na komemoraciji genocida u Srebrenici u srpnju poslana je pozitivna poruka.

U pogledu **normalizacije odnosa s Kosovom**, Srbija je i dalje posvećena provedbi Prvog sporazuma o načelima kojima se uređuje normalizacija odnosa, potписанog u travnju 2013., i drugim sporazumima potpisanim u okviru dijaloga uz posredovanje EU-a. U kolovozu su zaključeni ključni sporazumi o energetici, telekomunikacijskim poduzećima, uspostavi udruženja / zajednice većinskih srpskih općina te mostu u Mitrovici. Dijalogom su ostvareni daljnji konkretni rezultati u području pravosuđa, integracije civilne zaštite, osiguranja vozila, naplate carina i integriranog upravljanja granicama. Održana je i konstruktivna rasprava o poboljšanju suradnje u suzbijanju migracijskih tokova s Kosova. Time je dan novi zamah normalizaciji odnosa koji bi trebao pozitivno i konkretno utjecati na svakodnevni život građana u Srbiji i na Kosovu.

U pogledu **gospodarskih kriterija**, Srbija je umjereni pripremljena za razvoj funkcionalnog tržišnog gospodarstva. Postignut je dobar napredak u rješavanju nekih nedostataka politike te treba očuvati pozitivan zamah u pogledu daljih strukturnih reformi. Srpsko gospodarstvo oporavlja se od recesije. Zahvaljujući opsežnim mjerama konsolidacije i boljem prikupljanju poreza, proračunski deficit izrazito je smanjen. Fiskalnu konsolidaciju treba održati i temeljiti na planiranoj provedbi reformi. Inflacija je i dalje vrlo niska, što središnjoj banci omogućuje smanjenje kamatnih stopa. Nezaposlenost je vrlo visoka, no pala je ispod 20 %. Postignut je napredak u restrukturiranju javnih tvrtki i glavnih komunalnih poduzeća, no nužan je daljnji napredak. Privredni sektor nije dovoljno razvijen te ga ugrožavaju slabosti u području vladavine prava i otežan pristup financiranju. Potrebno je nastaviti proces gospodarskih reformi uz poseban naglasak na restrukturiranje državnih poduzeća i javnih komunalnih poduzeća.

Srbija je umjereni pripremljena kada je riječ o kapacitetima za suočavanje s pritiskom konkurenčije i tržišnim čimbenicima unutar Unije. Obrazovni sustav i dalje je neučinkovit, materijalna infrastruktura nedovoljno je razvijena, a neformalni sektor i državna pomoći

znatnog su opsega. Srbija mora poboljšati kvalitetu obrazovnog sustava i pripremiti ga u skladu s potrebama tržišta rada, potaknuti privatna ulaganja i ubrzati provedbu javnih infrastrukturnih projekata. Srbija mora bolje regulirati parafiskalne namete i osigurati transparentni okvir za državnu potporu privatnom sektoru, odnosno preusmjeriti državnu potporu na učinkovite i horizontalne ciljeve, npr. potporu MSP-ovima te istraživanju i razvoju.

S obzirom na **sposobnost preuzimanja obveza članstva**, Srbija i dalje usklađuje svoje cijelokupno zakonodavstvo s pravnom stečevinom EU-a. Za održavanje brzine reformi bit će ključni primjereni finansijski i ljudski resursi te čvrsti strateški okviri. Srpsko zakonodavstvo danas je u velikoj mjeri uskladeno sa zakonodavstvom EU-a u područjima kao što su intelektualno vlasništvo, zaštita od monopola i spajanja te monetarna politika. Srbija je osnovala Nacionalni odbor za ulaganja, koji čine predstavnici nacionalnih tijela, donatora i međunarodnih finansijskih institucija (IFI), radi koordinacije srpske politike ulaganja u ključne sektore u okviru jedinstvenog plana provedbe (energetika, promet, okoliš i poslovna infrastruktura), što predstavlja primjer u regiji. U područjima javne nabave, statistike i finansijskog nadzora, Srbija je umjereni pripremljena. Srbija će morati progresivno uskladiti svoju vanjsku i sigurnosnu politiku sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom Europske unije u razdoblju prije pridruživanja Uniji.

Miješani migracijski tokovi dramatično su povećani, što znatno opterećuje državni okvir za azil i migracije. Srbija je, uz potporu EU-a i drugih država, uložila znatan napor kako bi osigurala da državljanini trećih zemalja koji prolaze kroz njezino državno područje dobiju sklonište i humanitarne potrepštine. Istovremeno bi Srbija trebala nastaviti ulagati napore radi rješavanja sve većeg broja neutemeljenih zahtjeva za azil koje srpski državljanini podnose u državama članicama EU-a i schengenskog prostora, kako bi se očuvao bezvizni režim.

Bivša jugoslavenska republika Makedonija

S obzirom na **političke kriterije**, ozbiljni izazovi o kojima se izvješčivalo prethodnih godina naglašeni su najozbiljnijom političkom krizom u državi od 2001. – prisluškivani su razgovori, navodno među višim članovima vlade, koji upućuju na kršenje temeljnih prava, uplitanje u neovisnost pravosuđa, slobodu medija i izbora, politizaciju i korupciju. U prethodnim izvješćima o napretku izražena je zabrinutost u vezi sa svim tim pitanjima. Neuspjeh političkog dijaloga i poteškoće u postizanju konsenzusa o istaknutim pitanjima ponovno svjedoče o političkoj razjedinjenosti zemlje.

Na temelju sporazuma u čijem je sklapanju u lipnju / srpnju posredovao povjerenik, uz pomoć tri člana Europskog parlamenta, zastupnici glavne oporbene stranke vratili su se 1. rujna u parlament nakon bojkota koji je trajao dulje od godinu dana. Bojkot je znatno utjecao na funkciju nadzora te institucije nad izvršnom granom vlasti. Druga ključna tijela nisu provodila učinkovit nadzor. Započet je rad na provedbi političkog sporazuma. Provedba se mora nastaviti, a potrebno je učiniti mnogo više kako bi se ostvarili rezultati u pogledu prioritetnih pitanja hitnih reformi⁴ te drugih unaprijed dogovorenih ciljeva reformi.

Međuetnička situacija i dalje je krhkha. Potrebno je dovršiti reviziju Ohridskog okvirnog sporazuma, kojim je zaključen sukob iz 2001. te je osiguran okvir za međuetničke odnose.

⁴ Prioritetna pitanja hitnih reformi: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_urgent_reform_priorities.pdf. Preporuke više stručne skupine: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf

Nakon velike policijske operacije u albanskoj četvrti u Kumanovu, u kojoj je poginulo 18 osoba, svi su politički vođe u zemlji pozvali na ponovnu uspostavu mira i naglasili da se taj incident ne bi trebao smatrati međuetničkim. I dalje je potrebno u cijelosti istražiti događaje u Kumanovu.

Organizacije civilnog društva imale su konstruktivnu ulogu u kontekstu krize, tražeći odgovornost od političkih subjekata iz obje etničke zajednice. One i dalje izražavaju svoju zabrinutost u vezi sa zahtjevnim okruženjem u kojem djeluju i ograničenom predanošću vlade dijalogu te javnim napadima političara i provladinih medija.

Država je umjereno pripremljena u području reforme javne uprave. No u nekim pitanjima postignut je napredak. Zabrinutost u vezi s politizacijom pojačana je zbog sadržaja prisluškivanih razgovora. Zapošljavanje u javnoj upravi i dalje se ne temelji na rezultatima Povjerenje javnosti u funkcioniranje institucija dodatno je narušeno. Poduzeti su neki koraci u vezi s reformom upravljanja javnim financijama, no i dalje je potrebno uspostaviti i poboljšati srednjoročni proračunski okvir i fiskalnu transparentnost.

Pravosudni sustav u određenoj mjeri pripremljen. Rezultati reformi iz proteklog desetljeća ozbiljno su narušeni trenutačnim i potencijalnim političkim uplitanjem u rad pravosuđa, stoga se stanje pogoršava od 2014. I dalje je potrebno u potpunosti istražiti navode o zloupotrebljama i kaznenim djelima proizašle iz slučaja prisluškivanja razgovora. Vlasti moraju pokazati stvarnu političku volju kako bi se osigurala puna neovisnost pravosudnog sustava, a to uključuje osiguranje neometanog rada novoimenovanog posebnog tužitelja koji istražuje prisluškivane razgovore i njihov sadržaj.

Država je u određenoj mjeri pripremljena za borbu protiv korupcije. Zakonodavni i institucijski rezultati zasjenjeni su nedostatkom političke volje i političkim upletanjem u rad relevantnih tijela, posebno u slučajevima na visokoj razini. I dalje je potrebno postići rezultate u sudskim procesima, posebno u slučajevima korupcije na visokoj razini.

Država je u određenoj mjeri pripremljena za borbu protiv organiziranog kriminala. I dalje je potrebno uspostaviti dovoljan kapacitet i stručnost za sistematsku provedbu finansijskih istraga i zapljene imovine.

Pravni okvir za zaštitu ljudskih prava načelno je u skladu s evropskim standardima. No provedba je manjkava, posebno u područjima reforme zatvorskog sustava, integracije Roma, prava djece i osoba s invaliditetom. Zajednica lezbijskih, homoseksualnih, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) osoba i dalje je izložena diskriminaciji i homofobnim medijskim sadržajima. Država je donekle pripremljena u pogledu slobode izražavanja. No uživanje tog prava ozbiljan je problem u trenutačnoj medijskoj kulturi i političkoj klimi, a u tom području situacija se u državi pogoršava. Zabrinjavaju pokušaji ograničavanja medijskog izvješćivanja o pitanjima od javnog interesa.

Država načelno održava dobre odnose s drugim državama kandidatinjama te igra aktivnu ulogu u regionalnoj suradnji. Poduzeti su koraci za poboljšanje dobrosusjedskih odnosa. Hitno treba riješiti problem naziva s Grčkom.

S obzirom na **gospodarske kriterije**, bivša jugoslavenska republika Makedonija dobro je pripremljena za razvoj funkcionalnog tržišnog gospodarstva. Država uživa pogodnosti stabilnog makroekonomskog okruženja uz potporu čvrste monetarne politike, povoljnih uvjeta za ulaz na tržište i stabilnog pravnog sustava. U području upravljanja javnim financijama došlo je do nazadovanja. Smanjena su očekivanja u pogledu srednjoročnih fiskalnih ciljeva, u strukturi javne potrošnje veći dio i dalje zauzimaju transferi i subvencije, a rast ukupnog javnog duga i njegova transparentnost i dalje izazivaju zabrinutost. Proračun bi trebao biti više usmjeren na rast i zapošljavanje, no potrebno je poboljšati njegovu ukupnu konstrukciju, transparentnost i provedbu. Visok udio loših kredita dovodi do ograničene ponude kredita. Taj je problem potrebno riješiti dalnjim političkim mjerama. Nezaposlenost je visoka i iznosi 28 %.

Gospodarstvo je umjereni pripremljeno za suočavanje s pritiskom konkurencije i tržišnim čimbenicima unutar Unije. Postignut je određeni napredak u pogledu diversifikacije strukture izvoza uslijed izravnih ulaganja; trgovinske i ulagačke veze s EU-om dodatno su ojačane. No država mora poboljšati zapošljivost stanovništva, posebno mladih, boljim usklađivanjem obrazovanja s potrebama tržišta rada, unaprijediti veze između izravnih stranih ulagača i domaćeg gospodarstva te bolje određivati investicijske prioritete.

S obzirom na **sposobnost preuzimanja obveza članstva**, država je relativno dobro usklađena s pravnom stečevinom. Nužna je veća usmjerenošć na administrativni kapacitet i učinkovitu provedbu. U većini područja država je umjereni pripremljena, uključujući područja javne nabave, statistike i finansijskog nadzora. Potrebni su sveobuhvatni daljnji napori, posebno u tih nekoliko područja u kojima je država tek započela pripreme.

Miješani migracijski tokovi dramatično su povećani, što znatno opterećuje državni okvir za azil i migracije. Vlasti su poduzele mjere, uz potporu EU-a i drugih država, kako bi osigurale siguran prolazak državljana trećih zemalja preko državnog područja te su osigurale sklonište i humanitarne potrepštine.

Albanija

S obzirom na **političke kriterije**, lokalni izbori u lipnju 2015. provedeni su bez većih incidenata. Tek treba riješiti zabrinutost u pogledu nepristranosti i stručnosti izbornih tijela i opće politizacije izbornog procesa. U prosincu 2014. parlament je donio rezoluciju u kojoj su postavljeni temelji trajnog i konstruktivnog političkog dijaloga između vladajuće većine i glavne oporbene stranke. Time je prekinut šestomjesečni parlamentarni bojkot koji je provodila glavna oporbena stranka. No potrebno je učiniti više kako bi se riješio problem političke razjedinjenosti i osigurao konstruktivniji dijalog među strankama.

Albanija je umjereni pripremljena kada je riječ o reformi javne uprave. Donesene su sveobuhvatne strategije reformi i novi Zakon o upravnim postupcima. No potrebno je uložiti napore u profesionalizaciju i depolitizaciju javne uprave, povećanje finansijskog i administrativnog kapaciteta lokalnih državnih jedinica te osiguranje učinkovite provedbe zakona o javnoj upravi na lokalnoj razini.

Albanski pravosudni sustav u ranoj fazi pripremljenosti. I dalje postoje znatni nedostaci u pogledu neovisnosti i odgovornosti sudaca i tužitelja, provedbe odluka, međuinstitucijske suradnje i provedbe prava, koja je i dalje spora. Osnovan je *ad hoc* parlamentarni odbor za provođenje sveobuhvatne i uključive reforme pravosuđa. Daljnji ključni koraci obuhvaćaju donošenje strategije pravosudne reforme i akcijskog plana, a potom i donošenje potrebnih institucijskih, zakonodavnih i proceduralnih mjera.

Albanija je ostvarila određenu razinu pripremljenosti u borbi protiv korupcije. Doneseni su nova strategija i akcijski plan za borbu protiv korupcije. No korupcija je vrlo raširena i potrebni su dodatni napor i da se postigli vjerodostojni rezultati istraživačkih radova i presuda na svim razinama. Potrebno je poboljšati proaktivne istrage, sistematske procjene rizika i međuinstitucijsku suradnju. Nužno je jačanje neovisnosti institucija uključenih u borbu protiv korupcije, jer su one i dalje osjetljive na politički pritisak i druge neprimjerene utjecaje.

Država je u određenoj mjeri pripremljena za borbu protiv organiziranog kriminala. Albanija je provela niz policijskih operacija usmjerenih na uništavanje golemih nasada kanabisa. No broj konačnih osuda koje u praksi dovode do razbijanja kriminalnih organizacija zanemariv je u usporedbi s procijenjenom vrijednosti regionalnog i domaćeg kriminalnog tržišta. Finansijske istrage, mјere protiv pranja novca i zapljene imovine i dalje se nedovoljno primjenjuju. Albanija mora postići rezultate u nizu proaktivnih istraživačkih radova i sudskih postupaka i konačnih osuda.

u slučajevima organiziranog kriminala, uključujući pranje novca, te učinkovito razbiti kriminalne mreže.

Pravni okvir za zaštitu ljudskih prava načelno je u skladu s europskim standardima. No relevantno zakonodavstvo i strategije te mehanizmi za zaštitu ljudskih prava i dalje se nedovoljno učinkovito provode. Albanija je dosegla odredenu razinu pripremljenosti u području slobode izražavanja. U ukupnom okruženju načelno se potiče sloboda izražavanja, no potrebna je bolja provedba zakona. Potrebno je dodatno ojačati neovisnost regulatornog tijela i javne radiotelevizije. Potrebno je osigurati ostvarivanje prava vlasništva. Postupci u vezi s registracijom imovine, naknadama i odštetama nisu dovršeni. Romi i Egipćani žive u vrlo teškim uvjetima te su često isključeni iz društva i diskriminirani. Potrebno je dodatno razviti zakonodavstvo u području suzbijanja diskriminacije. Institucijski mehanizmi za zaštitu prava djece i dalje su slabo razvijeni. Pravosudni sustav za maloljetnike nije usklađen s međunarodnim standardima.

Albanija i dalje aktivno sudjeluje u regionalnoj suradnji i održava dobrosusjedske odnose u skladu sa svojim obvezama prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.

U pogledu **gospodarskih kriterija**, Albanija je umjereni pripremljena za razvoj funkcionalnog tržišnog gospodarstva. Ostvaren je određeni napredak u poboljšanju makroekonomске stabilnosti, a prognoze rasta su poboljšane. Inflacija je i dalje niska. No preostaju znatni izazovi. Potrebni su daljnji napori za održanje fiskalne konsolidacije, poboljšanje poslovnog okruženja i suzbijanje sive ekonomije. Albanija bi trebala poboljšati i okvir za upravljanje proračunom i suzbiti visoke stope loših kredita. Stope nezaposlenosti (17,5 %) i rada na crno i dalje su visoke.

Albanija je u određenoj mjeri pripremljena za suočavanje s pritiskom konkurenциje i tržišnim čimbenicima unutar Unije. Ostvaren je izvjestan napredak u području obrazovanja, prometa i energetske infrastrukture. No potrebna su znatna ulaganja u ljudski i fizički kapital kako bi se poboljšala konkurentnost zemlje. Albanija bi trebala poboljšati kvalitetu visokog obrazovanja i nastaviti s restrukturiranjem strukovnog obrazovanja i ospozobljavanja, donijeti i provesti nacionalne strategije u području prometa i energetike te smanjiti necarinske prepreke trgovini, primjerice nedostatke u području sigurnosti hrane.

Albanija i dalje usklađuje svoje zakonodavstvo sa zahtjevima EU-a u nizu područja, čime se poboljšava njezina **sposobnost preuzimanja obveza članstva**. U mnogim je područjima zemlja umjereni pripremljena, primjerice u području finansijskog nadzora, ili je pripremljena u određenoj mjeri, uključujući područja javne nabave i statistike. No Albanija će morati poduzeti znatne napore kako bi unaprijedila svoje pripreme za provedbu pravne stečevine. Trebala bi nastaviti rad na razvoju prometne i energetske mreže. Potrebno je ojačati administrativni kapacitet i profesionalne standarde tijela zaduženih za provedbu pravne stečevine te štititi neovisnost regulatornih tijela. I dalje je ključno poboljšanje transparentnosti i odgovornosti, a posebno osiguravanje učinkovitog, uspješnog i transparentnog funkcioniranja sustava javne nabave i upravljanja javnim financijama.

Očekuje se da će albanske vlasti nastaviti sa svojim naporima u suzbijanju sve većeg broja očito neosnovanih zahtjeva za azil koje albanski građani upućuju državama članicama EU-a i državama pridruženima schengenskom režimu. Sve aktivnosti usmjerene na suzbijanje te negativne pojave moraju se pojačati u okviru mehanizma za praćenje nakon liberalizacije viznog režima, posebno nakon nedavnog povećanja broja zahtjeva tijekom ljeta.

Bosna i Hercegovina

S obzirom na **političke kriterije**, opći izbori u listopadu 2014. učinkovito su provedeni te su održani propisno i u kompetitivnom ozračju. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine počela je

funkcionirati i donositi zakone. Nakon donošenja programa reformi, u kojem su izložene glavne socijalno-gospodarske reforme koje treba provesti, ostvaren je početni napredak u provedbi. Tek treba poboljšati suradnju između parlamenata na državnoj razini i razini entiteta te parlamenta okruga Brčko. Potrebno je uspostaviti bližu suradnju i koordinaciju svih razina vlasti, pa i kako bi se riješili glavni socijalno-gospodarski izazovi.

Državnim Ustavom uspostavljena je složena i neučinkovita mreža institucija koja je podložna različitim tumačenjima. Ustavom se i dalje krši Europska konvencija o ljudskim pravima, kao što je navedeno u presudi *Sejdic-Finci* Europskog suda za ljudska prava, te ga je potrebno izmijeniti.

Država je u ranoj fazi reforme javne uprave uz visoku razinu politizacije te slabu razinu pružanja usluga. Potrebno je uspostaviti novi strateški okvir kojim se jamče odgovarajuće političke smjernice za reformu javne uprave.

Pravosudni sustav Bosne i Hercegovine u određenoj je mjeri pripremljen. Donesena je strategija reforme pravosudnog sektora i sada ju treba provesti. Na sastanku ministara u rujnu u okviru strukturnog dijaloga vlasti su ponovile svoju predanost zajedničkom razvoju ključnih značajki reforme pravosuđa.

Bosna i Hercegovina ostvarila je određenu razinu pripremljenosti u borbi protiv korupcije. Doneseni su nova strategija borbe protiv korupcije i akcijski plan za razdoblje 2015. – 2019. Znatno je povećana stopa zapljene imovine. Korupcija je i dalje raširena, a politička predanost rješavanju tog pitanja nije dovela do konkretnih rezultata. Pravni i institucijski okvir i dalje je slab i nedostatan. Nedostatak provedbe zakona negativno utječe na građane i institucije. Važeće propisane kazne ne odvraćaju počinitelje u dovoljnoj mjeri.

Država je u određenoj mjeri pripremljena za borbu protiv organiziranog kriminala. Iako je tijekom proteklih godina izvedeno nekoliko uspješnih zajedničkih operacija velikog opsega (u nekim su sudjelovale susjedne zemlje), potrebno je znatno poboljšati koordinaciju i suradnju svih institucija u zemlji. Broj konačnih presuda i dalje je nizak. Financijske istrage ne provode se u dovoljnoj mjeri. Nedostatak strateške koordinacije umanjuje učinkovitost policijskih snaga.

Bosna i Hercegovina suočena je s mnogim izazovima u području ljudskih prava i zaštite manjina. Pravni i institucijski okvir za zaštitu ljudskih prava potrebno je znatno poboljšati. Donesene zakone potrebno je učinkovito provoditi, posebno zakone za borbu protiv diskriminacije. Uvjjeti prakticiranja slobode govora pogoršani su tijekom izvještajnog razdoblja. Iako su pravne odredbe načelno na snazi, što pokazuje određenu razinu pripreme, institucijsko i političko okruženje ne potiče stvaranje uvjeta za punu slobodu govora. Lezbijska, homoseksualna, biseksualna, transrodna i interseksualna zajednica i dalje je izložena prijetnjama i napadima. Poduzeti su neki koraci u pogledu registracije i smještaja romske manjine, no u području zdravstva, obrazovanja i zapošljavanja provedene su ograničene aktivnosti.

Država je i dalje aktivno sudjelovala u regionalnim inicijativama te je napredovala u području dobrosusjedskih odnosa, što uključuje potpisivanje graničnog sporazuma s Crnom Gorom u kolovozu. Bosna i Hercegovina u svibnju je preuzeila predsjedanje Odborom ministara Vijeća Europe.

S obzirom na **gospodarske kriterije**, Bosna i Hercegovina je u ranoj fazi razvoja funkcionalnog tržišnog gospodarstva. Postignut je izvjestan napredak u pogledu poboljšanja poslovnog okruženja, posebno s obzirom na olakšavanje ulaska na tržište i dodjelu građevinskih dozvola. Iako su poplave 2014. negativno utjecale na gospodarski rast, on je i dalje postojan. No teški uvjeti na tržištu rada uglavnom su nepromijenjeni – stopa nezaposlenosti iznosi 27,6 %, odnosno 62,7 % među mladima. Kako bi se suzbila visoka nezaposlenost i niske stope sudjelovanja na tržištu rada, država bi trebala smanjiti nefleksibilnost tržišta rada, što uključuje smanjenje poreznog klina. Smanjeni su kvaliteta i održivost javnih financija.

Poslovno je okruženje i dalje slabo, što onemogućuje jači gospodarski oporavak. Država mora poboljšati kvalitetu upravljanja javnim sektorom, posebice povećanjem fiskalnog prostora za kapitalna ulaganja kojima se povećava rast. Nadalje, potrebni su konkretni koraci radi poboljšanja okvira za upravljanje proračunom, daljnje privatizacije i poboljšanja poslovnog okruženja.

Bosna i Hercegovina u ranoj fazi razvoja kapaciteta za suočavanje s pritiskom konkurenčije i tržišnim snagama unutar Unije. Ostvaren je određeni napredak u pogledu liberalizacije tržišta energije. No kako bi se povećala konkurentnost zemlje, vlasti trebaju obratiti posebnu pažnju na razvoj boljeg strateškog pristupa suzbijanju nedostataka u sustavu obuke i obrazovanja; pojednostavljivanje složenog postupka izvoza te razvoj strategija u području prometa i energetike.

Bosna i Hercegovina u ranoj fazi prilagodbe **europskim standardima**. Zemlja je u određenoj mjeri pripremljena u pogledu javne nabave i unutarnjeg tržišta. Zemlja je u ranoj fazi pripremljenosti u području prometa, no donošenje prometne politike u srpnju predstavlja pozitivan napredak u pogledu iskorištavanja pogodnosti programa povezivanja. No potrebni su znatni napor u većini područja politike kako bi se država dodatno uskladila s pravnom stečevinom EU-a. To obuhvaća financijski nadzor i statistiku. U tim područjima zemlja je u ranoj fazi pripremljenosti te su potrebni znatni napor kako bi se riješila preostala prioritetna pitanja. U tom smislu treba dovršiti obradu podataka popisa birača iz 2013. i objaviti rezultate. Potrebni su i daljnji napor posebno u području pravosuđa, slobode i sigurnosti, konkurentnosti, industrije i MSP-ova, poljoprivrede, politike zaštite okoliša i klimatskih promjena, energetike te informatičkog društva i medija.

Kosovo

Kada je riječ o **političkim kriterijima**, ključne su reforme odgođene zbog šestomjesečnog političkog zastoja nakon izbora u lipnju 2014. Ta je situacija okončana u prosincu, kada je Demokratska stranka Kosova (PDK) ušla u koaliciju s Demokratskom ligom Kosova (LDK) i strankama manjina. Kosovska skupština u kolovozu je izglasala izmjene Ustava kojima su uspostavljene posebne komore te Ured posebnog tužitelja sa zadaćom kaznenog progona ozbiljnih prekograničnih i međunarodnih zločina počinjenih tijekom i nakon sukoba na Kosovu. Vlada je u kolovozu potpisala i ključne sporazume s Beogradom. Za obje je odluke bila nužna snažna politička opredijeljenost.

Neslaganje vlade i oporbe sve više raste. Članovi oporbe sudjelovali su u nasilnim izgredima usmjerjenima protiv članova vlade. Kritizirali su vladu zbog nedavne odluke o osnivanju Posebnih komora, sporazuma o dijalogu s Beogradom te sporazuma o razgraničenju s Crnom Gorom.

Mnoge neovisne institucije i regulatorna tijela trenutačno nisu operativni ili na njih negativno utječe odgoda imenovanja članova odbora. I vlada i Skupština moraju hitno odabratи članove odbora tih institucija i utvrditi mehanizme njihove odgovornosti. Potrebno je imenovati članove na temelju stručnih kvalifikacija i zasluga, a ne političke podobnosti. Nedavni izbor ombudsmana u tom smislu predstavlja pozitivan napredak.

Vlada se dodatno usredotočila na reformu javne uprave, koja je donekle pripremljena. Postignut je dobar napredak u unaprjeđenju pravnog i strateškog okvira. No veliku zabrinutost izaziva daljnja politizacija javne uprave. Potrebno je uspostaviti odgovarajući nadzor javne uprave i tako povećati njezinu odgovornost. Treba izbjegavati bilo kakvo preklapanje odgovornosti vladinih agencija. Parlamentarni nadzor provedbe proračuna trebao bi se provoditi na pouzdaniji i transparentniji način. Potrebno je osigurati stabilno financijsko upravljanje u javnim institucijama.

Pravosudni sustav Kosova je u ranoj fazi pripremljenosti. Donesen je paket izmjena četiri ključna zakona, što predstavlja korak prema modernizaciji pravosudnog sustava. No pravosuđe je i dalje podložno političkom uplitanju. Potrebni su daljnji naporci kako bi se osigurala neovisnost u zakonima i u njihovoj provedbi, spriječila i suzbila korupcija unutar pravosuđa, zaposlilo i obučilo kvalificiranije osoblje te kako bi se dodijelila odgovarajuća sredstva.

Kosovo je u ranoj fazi pripreme za borbu protiv korupcije. Potreban je sveobuhvatan i strateški pristup kako bi se osigurali pravi rezultati u suzbijanju endemske korupcije na Kosovu. Tek se očekuju rezultati u pogledu uspješnih sudskih procesa i presuda. U rijetkim istragama slučajeva korupcije na visokoj razini dosad nije bilo konačnih presuda.

Kosovo je u ranoj fazi pripremljenosti za borbu protiv organiziranog kriminala. Postignut je izvjestan napredak u području međuinstitucijske suradnje i razmjene informacija o istragama među agencijama za provedbu zakona. No broj istraga i konačnih presuda i dalje je nizak. Rijetko se primjenjuje mjera zapljene imovine. Usmjerenost na strategije i akcijske planove ne bi trebala zasjeniti potrebu za stvarnim rezultatima u borbi protiv endemskog organiziranog kriminala na Kosovu. Kosovo je pojačalo napore u borbi protiv terorizma, no i dalje se suočava s izazovima povezanimi s radikalizacijom.

Institucije su ojačane donošenjem paketa zakona o ljudskim pravima te su razjašnjene njihove uloge. No potreban je dodatan politički nadzor kako bi se osigurala pravilna provedba i riješio problem nedostatka resursa. Kosovo je ostvarilo određenu razinu pripremljenosti u području slobode govora. Zakonodavni i institucijski okvir i dalje je rascjepkan i djelomično neučinkovit. Javna radiotelevizija podliježe političkom pritisku te joj nedostaje održiv izvor financiranja. Puna provedba prava žena ograničena je zbog nasilja nad ženama i ograničenog pristupa žena vlasništvu nad nekretninama. Potrebno je znatno ojačati zaštitu osoba s invaliditetom i osoba iz manjinskih skupina, posebno romskih, egipatskih i aškalijjskih zajednica.

S obzirom na **normalizaciju odnosa sa Srbijom**, Kosovo je i dalje posvećeno provedbi Prvog sporazuma o načelima kojima se uređuje normalizacija odnosa, potpisanih u travnju 2013., i drugim sporazumima potpisanim u okviru dijaloga uz posredovanje EU-a. U kolovozu su zaključeni ključni sporazumi o energetici, telekomunikacijskim poduzećima, uspostavi udruženja / zajednice većinskih srpskih općina te mostu u Mitrovici. Dijalogom su ostvareni daljnji konkretni rezultati u području pravosuđa, integracije civilne zaštite, osiguranja vozila, naplate carina i integriranog upravljanja granicama. Održana je i konstruktivna rasprava o poboljšanju suradnje u suzbijanju migracijskih tokova s Kosova. Time je dan novi zamah normalizaciji odnosa koji bi trebao pozitivno i konkretno utjecati na svakodnevni život građana u Srbiji i na Kosovu.

S obzirom na **gospodarske kriterije**, Kosovo je u ranoj fazi razvoja funkcionalnog tržišnog gospodarstva. Trajni trgovinski deficit odraz je slabe proizvodne osnove i nedostatka međunarodne konkurentnosti. Zbog oslanjanja na novčane doznake i raširenosti sive ekonomije smanjuju se poticaji za zapošljavanje, što dodatno smanjuje ionako nisko sudjelovanje na tržištu rada i povećava nezaposlenost – stopa nezaposlenosti trenutačno iznosi 35,3 %, odnosno 61 % među mladima. Neučinkovita javna uprava i *ad hoc* pristup fiskalnoj politici predstavljaju znatne fiskalne rizike. Kosovo bi trebalo ojačati srednjoročni fiskalni okvir, poboljšati transparentnost javnih financija i preusmjeriti proračunske troškove u smjeru rasta. Kosovo bi trebalo ubrzati privatizaciju i restrukturiranje javnih poduzeća i poboljšati postupke za proglašavanje bankrota i stečaja, kao i smanjiti ovisnost o carinskim pristojbama proširenjem domaće porezne osnovice i moderniziranjem prikupljanja prihoda.

Kosovo je u ranoj fazi ostvarivanja kapaciteta za suočavanje s konkurencijom i tržišnim snagama unutar Unije. I dalje su potrebne znatne reforme kako bi se osigurala stabilna opskrba energijom i smanjili gubici u distribuciji, zatim kako bi se otklonio nedostatak

vještina na tržištu rada te kako bi se izravna strana ulaganja i novčane doznake usmjerili u produktivne sektore.

Kosovo je u ranoj fazi usklađivanja s **europskim standardima**, uključujući u područjima javne nabave, statistike i finansijskog nadzora. Zakonodavna je usklađenost u nekim područjima na visokoj razini, no provedba zakona je slaba. Ostvaren je izvjestan napredak u području javne nabave, posebno s obzirom na uvođenje centraliziranog sustava javne nabave, no i dalje je prisutna zabrinutost u vezi s korupcijom. Postignut je izvjestan napredak u vezi s finansijskim nadzorom, posebno u vanjskoj reviziji. No potrebni su znatni napori za provedbu javnog unutarnjeg finansijskog nadzora u cijeloj javnoj upravi i u poduzećima u vlasništvu države.

Turska

U pogledu **političkih kriterija**, brzina reformi je usporena, među ostalim i zbog produljenja izbora. Vlada na odlasku nastojala je obnoviti postupak pridruživanja EU-u. No to je poništeno donošenjem ključnih zakona u području vladavine prava, slobode izražavanja i slobode okupljanja koji nisu usklađeni s europskim standardima. Političko je okruženje i dalje podijeljeno.

Na općim izborima 7. lipnja izlaznost je iznosila rekordnih 84 %, što je jasan znak snage turske demokracije; u novom parlamentu sjede predstavnici svih glavnih političkih stranaka. No vlada nije sastavljena do isteka ustavnog roka te su izbori ponovljeni 1. studenoga. Među nedostacima u pravnom okviru kojim su izbori regulirani potrebno je najprije riješiti problem 10%-tnog praga za ulazak stranaka u parlament.

Sigurnosna situacija u Turskoj naglo se pogoršala u izvještajnom razdoblju. Vlasti su pokrenule opsežnu protuterorističku vojnu i sigurnosnu kampanju protiv Kurdistanske radničke stranke (PKK), koja se i dalje nalazi na popisu terorističkih organizacija EU-a, u Turskoj i u Iraku. Proces rješavanja kurdskog pitanja obustavljen je unatoč ranijim pozitivnim pomacima.

U Ankari je 10. listopada izvršen najsmrtonosniji teroristički napad u modernoj turskoj povijesti. Poginuli su deseci demonstranata koji su se okupili na mirnom prosvjedu u organizaciji sindikata i ograna mladeži opozicijskih stranaka. Ključno je provesti brze i transparentne istrage tih gnjusnih događaja kojima se željelo destabilizirati demokraciju u Turskoj i nanijeti joj štetu.

Turska je umjereni pripremljena u području reforme javne uprave. Ona ima snažnu javnu upravu te je predana ideji da javna uprava bude usmjerena na korisnike. No poticaj za sveobuhvatniju reformu je slab. Zabrinutost su izazvali nedavni otkazi i premještanje zaposlenika na lošija radna mjesta u kontekstu borbe protiv „paralelne strukture”.

Civilno društvo i dalje je aktivno; broj njegovih članova raste te je ono i dalje uključeno u mnoge sfere javnog života. Ozbiljnu zabrinutost i dalje izazivaju ograničenja slobode okupljanja.

Pravosudni sustav Turske u određenoj mjeri pripremljen. Narušena je neovisnost pravosuđa i načelo diobe vlasti. Suci i tužitelji izloženi su snažnom političkom pritisku. Vlada je aktivno provodila kampanju protiv navodne „paralelne strukture” u državi u okviru koje je povremeno zadirala u neovisnost pravosuđa. Potrebni su znatni napori kako bi se obnovila i zajamčila neovisnost pravosuđa.

Turska je u određenoj mjeri pripremljena za učinkovito sprječavanje i borbu protiv korupcije. No njezini rezultati u borbi protiv korupcije i dalje nisu dovoljni. Korupcija je još uvek vrlo raširena. Veliku zabrinutost i dalje izaziva neopravdani utjecaj izvršne vlasti na istrage i sudske procese u istaknutim slučajevima korupcije.

Turska je u određenoj mjeri pripremljena za borbu protiv organiziranog kriminala. Financijske istrage ne primjenjuju se u dovoljnoj mjeri. Rijetko se primjenjuju mjere preventivnog zamrzavanja imovine te je razina zaplijenjene imovine niska. Nedostatak zakonodavstva u području zaštite podataka predstavlja prepreku za daljnju suradnju s agencijama EU-a i državama članicama.

Turskim Ustavom jamči se zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda. Provedba je znatno poboljšana tijekom proteklih nekoliko godina. No i dalje su prisutni veliki nedostaci. Ostvarivanje prava temeljem Europske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) i sudske prakse Europskog suda za ljudska prava (ECtHR) nije u potpunosti zajamčeno. Potrebno je hitno donijeti sveobuhvatni okvirni zakon o suzbijanju diskriminacije u skladu s europskim standardima. Turska ujedno mora učinkovito zajamčiti prava žena, djece i lezbijskih, homoseksualnih, transrodnih i interspolnih (LGBTI) osoba te osigurati dovoljnu pažnju u pogledu socijalnog uključivanja ranjivih skupina, poput romske.

U područjima slobode izražavanja i slobode okupljanja došlo je do ozbiljnog nazadovanja. Zakonodavstvo o unutarnjoj sigurnosti u suprotnosti je s mjerama naznačenima u akcijskom planu iz ožujka 2014. o sprječavanju kršenja ECHR-a jer se njime policijskim tijelima dodjeljuju široke diskrecijske ovlasti bez primjerenog nadzora. Nakon nekoliko godina unaprjeđivanja slobode izražavanja, tijekom protekle dvije godine došlo je do ozbiljnog nazadovanja. Država je u ovom području u izvjesnoj mjeri pripremljena. Iako je bilo moguće slobodno raspravljati o osjetljivim i kontroverznim pitanjima, tekuće i nove kaznene istrage protiv novinara, pisaca ili korisnika društvenih mreža izazivaju znatnu zabrinutost. Promjenama zakona o internetu, koji su znatno pogoršani u odnosu na europske standarde, povećane su državne ovlasti za blokiranje sadržaja bez sudske naloga temeljem neopravdano velikog broja razloga.

Turska je podržala nastavak razgovora o rješavanju ciparskog problema u svibnju te je izrazila podršku naporima posebnog savjetnika UNSG-a. Ključna je trajna predanost Turske i njezin konkretni doprinos ovom sveobuhvatnom sporazumu. No Turska i dalje nije ispunila svoju obvezu osiguranja pune i nediskriminirajuće provedbe Dodatnog protokola uz Sporazum o pridruživanju te nije uklonila sve prepreke slobodnom kretanju roba, uključujući ograničenja izravnih prometnih veza s Ciprom. Nema napretka u normalizaciji bilateralnih odnosa s Republikom Cipar. Zaključci o Turskoj koje je Vijeće za opće poslove i vanjske odnose donijelo 11. prosinca 2006., a Europsko vijeće poduprlo 14./15. prosinca 2006., i dalje su na snazi. U zaključcima stoji da se pregovori neće otvoriti o osam poglavija⁵ povezanih s turskim ograničenjima u vezi s Republikom Cipar. Jednako tako, nijedno poglavlje neće se privremeno zatvoriti dok Komisija ne potvrdi da je Turska u potpunosti provela Dodatni protokol uz Protokol o pridruživanju.

Turska se mora nedvosmisleno obvezati na održavanje dobrosusjedskih odnosa i mirno rješavanje sporova u skladu s Poveljom Ujedinjenih Naroda, obraćajući se po potrebi Međunarodnom sudu pravde. U tom je kontekstu EU još jednom izrazio ozbiljnu zabrinutost i potaknuo Tursku na izbjegavanje bilo kakvih prijetnji ili aktivnosti usmjerenih protiv države članice ili izvora prijepora ili aktivnosti kojima se narušavaju dobrosusjedski odnosi i mirno rješavanje sporova.

S obzirom na **gospodarske kriterije**, tursko gospodarstvo je napredno te se može smatrati funkcionalnim tržišnim gospodarstvom. Gospodarski je rast umjeren. Turska se i dalje suočavala s vanjskim i unutarnjim neravnotežama, što zahtijeva prilagodbe monetarne i fiskalne politike te ubrzanje sveobuhvatnih strukturnih reformi. Veliki deficit tekućeg računa i dalje pridonosi

⁵ Slobodno kretanje roba, pravo na poslovni nastan i sloboda pružanja usluga, financijske usluge, poljoprivreda i ruralni razvoj, ribarstvo, prometna politika, carinska unija i vanjski odnosi.

ranjivosti gospodarstva s obzirom na pomake u globalnim monetarnim uvjetima i osjećaju rizika. Inflacija je i dalje relativno visoka, što je problematično u kontekstu makroekonomske stabilnosti, raspodjele resursa i učinaka preraspodjele. Inflacija je ponovno premašila službeni cilj; središnja je banka ipak smanjila kamatne stope. Javni dug dosegao je održivu razinu, no strukturni saldo opće države izrazito je negativan. Nezaposlenost se blago povećala do godišnjeg prosjeka od 9,9 %. Postignut je određeni napredak u strukturnim reformama kao što su poboljšanje stope pohađanja škole i daljnja liberalizacija energetskog sektora. Potrebno je ubrzati takve reforme kako bi se poboljšalo funkcioniranje tržišta roba, usluga i rada.

Turska je dobro pripremljena za stjecanje kapaciteta za suočavanje s konkurenjom i tržišnim čimbenicima unutar EU-a. Kvaliteta obrazovanja i jednakost spolova u obrazovanju zahtijevaju posebnu pažnju. Potrebno je uložiti napore u osiguravanje transparentnosti državne pomoći i uklanjanje prepreka i iznimki u području javne nabave.

S obzirom na **sposobnost preuzimanja obveza članstva**, Turska se i dalje usklađuje s pravnom stečevinom, iako sporijim tempom, te je dobro pripremljena u mnogim područjima. Turska je dobro razvijena u područjima prava trgovачkih društava, finansijskih usluga, transeuropskih mreža te znanosti i istraživanja. Država je dobro pripremljena u područjima slobodnog kretanja roba, zakona o intelektualnom vlasništvu, poduzetničke i industrijske politike, carinske unije i vanjskih odnosa. Turska je u stanju visoke pripravnosti u pogledu iznimnih izazova u području migracije i azila. Turska je dobro pripremljena u području finansijskog nadzora. No potrebni su dodatni napori za provedbu javnog internog finansijskog nadzora na svim razinama. Turska je tek umjereno pripremljena u području javne nabave jer postoje ozbiljni nedostaci u usklađenosti s europskim standardima. Turska je umjereno pripremljena i u području statistike; nužni su dalji dodatni napor na svim razinama. U svim područjima treba posvetiti dodatnu pažnju provedbi zakona, a u mnogim je područjima nužan dodatni napredak kako bi se zakonodavstvo uskladilo s pravnom stečevinom EU-a.

Tijekom protekle godine Turska se zbog događaja u Siriji i Iraku morala suočiti s dalnjim povećanjem broja **izbjeglica i raseljenih osoba**. Turska trenutačno udomljuje najveću izbjegličku populaciju na svijetu. Među njima, gotovo 2 milijuna čine sirijski državljanici. Upravljanje takvim golemim brojem izbjeglica i raseljenih osoba veliki je izazov za Tursku, koja je u tu svrhu već potrošila više od 6,7 milijardi eura.

PRILOG 2. – IZMJENE U GODIŠNJIM IZVJEŠĆIMA PO POJEDINIM DRŽAVAMA

I. GLAVNE PROMJENE

Komisija je ove godine uvela niz izmjena u izvješća po pojedinim državama. Time se želi dodatno povećati usporedivost ocjena država te pouzdanost paketa kao izvora informacija za sve zainteresirane stranke. Novim načinom izvješćivanja osigurava se veća transparentnost u procesu proširenja. Time bi se trebao osigurati bolji nadzor reformi za sve zainteresirane stranke. Paket bi se trebao upotrebljavati i za bolje mjerjenje rezultata naše političke i finansijske pomoći, a ti podaci trebali bi se uvrstiti i u nadzor ostvarenih rezultata u okviru instrumenta IPA II. U skladu s tim, izvješćima se postiže sljedeće:

- povećan je fokus na stanje u državama kako bi se jasnije prikazalo koliko su odmakle u pogledu priprema za ispunjavanje kriterija za članstvo – zbog toga bi čitatelju trebao biti jasniji kontekst ostvarenog napretka;

- daju se dodatne smjernice o tome na što bi se države trebale usredotočiti sljedeće godine, a to će pak omogućiti relevantnije izvješćivanje o napretku u budućnosti koje će se bolje usmjeriti na ključna pitanja i na očekivanja od svake države;
- uvrštene su usklađenije ljestvice za izvješćivanje i procjenu, što će omogućiti izravnu usporedbu država u ključnim područjima – Očekujemo da bi mogućnost izravne usporedbe mogla predstavljati poticaj za intenziviranje reformi.

Usmjerenost na temeljna pitanja

U okviru promjena godišnjih izvješća uzeta je u obzir potreba za odgovarajućim dodatnim reformama. Nova prezentacija primjenjuje se 2015. kao pilot-pristup usmjeren na trenutačne političke prioritete i slabosti u zemljama kandidatkinjama. U skladu s tim nova se prezentacija primjenjuje u sljedećim područjima:

- vladavina prava i temeljna prava (funkcioniranje pravosuđa, korupcija, organizirani kriminal, sloboda izražavanja)
- gospodarski kriteriji
- reforma javne uprave
- tri poglavlja usko povezana s gore navedenim (javna nabava, statistika, finansijski nadzor)

Ta su temeljna pitanja ujedno i glavna pitanja u kojima se već opsežno radi na boljem mjerenu reformi. To posebno vrijedi u okviru rješavanja pitanja vladavine prava u okviru pristupnih pregovora te provedbe novog pristupa poglavlju 23. (Pravosuđe i temeljna prava) te poglavlju 24. (Pravda, sloboda i sigurnost). U okviru ovog pristupa prioritet se daje reformama u tim područjima te se osigurava njihova provedba u ranim fazama pristupnog procesa. To državama omogućuje najveće moguće vrijeme, prije pridruživanja, za osiguravanje konkretnih rezultata kojima se jamči održivost reformi.

To se primjenjuje i kada je riječ o gospodarskom upravljanju. U tom području provode se prijedlozi Komisije za 2014. Sve su države donijele programe gospodarskih reformi. Ministri su raspravljali o tim reformama te su donijeli zajedničke preporuke u svibnju 2015. Te su preporuke posebno važne i u kontekstu rada na reformi javne uprave. Rad na toj reformi pojačan je dovršavanjem načela reforme javne uprave na kojima su radili EU i OECD (SIGMA). Na temelju tih načela pojačat će se provedba reforme javne uprave.

Komisija će izvući zaključke iz pilot-pristupa koji je primijenjen ove godine i razmotriti eventualne potrebne dalje prilagodbe. Preispitati će se i mogućnost da se prilagođenim pristupom u budućim izvješćima obuhvate i druga područja. Trebalо bi uzeti u obzir i potrebu za osiguravanjem primjerenih daljnjih reformi / usklađivanja temeljem ograničenog administrativnog kapaciteta zemalja kandidatkinja i daljnje potrebe za usredotočivanjem na temeljna pitanja.. Komisija će razmotriti prilagodbu dodatnih kriterija i parametara za procjenu dvaju kopenhaških gospodarskih kriterija⁶, pri čemu će se u obzir uzeti različiti izazovi i posebnosti u trenutačnim zemljama kandidatkinjama, u usporedbi sa zemljama iz petog kruga proširenja, kada su ti gospodarski dodatni kriteriji i utvrđeni.

---

⁶ Njima se zahtijeva postojanje funkcionalnog tržišnog gospodarstva te kapacitet za suočavanje s pritiskom konkurenčije i tržišnim snagama unutar Unije.

Ljestvice za ocjenjivanje

Stanje i razina napretka u svakom od pilot-područja ocjenjuju se prema standardnoj ljestvici s pet stupnjeva.

U izvješću o stanju upotrebljava se ovih pet izraza:

rana faza – izvjesna razina pripremljenosti – umjereno pripremljena – dobro pripremljena – napredna

U izvješću o procjeni napretka tijekom proteklih 12 mjeseci upotrebljava se ovih pet izraza:

nazaduje – nema napretka – određeni napredak – dobar napredak – vrlo dobar napredak

U izvješćima se navodi jedna ocjena za stanje i jedna za napredak u svakom od pilot-područja. Te se ocjene temelje na pažljivoj analizi situacije u okviru svakog podnaslova u svakom pilot-području. Ti su podnaslovi objašnjeni u nastavku. Poseban naglasak stavlja se na važnost provedbe i konkretnе rezultate u svakom području. U skladu s tim, ta područja imaju veći udio u ukupnoj ocjeni od usklađivanja zakona i institucijskog okvira.

Poboljšanje prikupljanja informacija

Razina dostupnih informacija o temeljnim pitanjima u tim zemljama u ranijim fazama procesa općenito je niža no što je to slučaj u kasnijim fazama. Kako bi bolje razumjela izazove povezane s reformama u svim zemljama, Komisija želi povećati razinu angažmana i prikupljanja informacija. To će se postići sistematičnom uporabom postojećih mehanizama kao što je TAIEX, primjerice češćim i bolje usmjerenim misijama za stručnu procjenu u kojima sudjeluju stručnjaci iz država članica. Primjenjivat će se i relevantni forumi za poboljšanje prikupljanja informacija; to obuhvaća sastanke u okviru SAA-a, dijaloge na visokoj razini i tehnička savjetovanja.

II. PILOT-PODRUČJA

➤ FUNKCIONIRANJE PRAVOSUĐA

Države moraju poduzeti dalekosežne pravosudne reforme kako bi se osigurali neovisni i učinkoviti pravosudni sustavi u okviru kojih će se održavati pravedna suđenja, a suci i tužitelji bit će neovisni i odgovorni, izvan političkog ili drugog pritiska, te će se imenovati i napredovati u službi prema zaslugama. Strategije reforme pravosuđa moraju biti vjerodostojne i čvrste te se učinkovito provoditi. Ustavna i pravna jamstva ključna su za osiguranje pune neovisnosti. Sudbena i tužiteljska vijeća moraju biti opremljena kako bi u potpunosti ispunjavala svoju ulogu upravljačkih tijela, a istovremeno treba osigurati njihovu neovisnost i odgovornost. Mjere za osiguravanje kvalitete i učinkovitosti pravosuđa obuhvaćaju rješavanje prekomjernog broja neriješenih predmeta, dugotrajnih postupaka i nekonistentne sudske prakse, kao i osiguravanje pravilne provedbe svih sudskeh odluka. Potrebna je promjena pravosudne kulture kako bi se naglasak stavio na pružanje usluge građanima.

U okviru analize ukupne situacije u svim državama, u području pravosuđa promatraju se sljedeća tematska područja:

Strateški okvir i proračun

Obuhvaćena su sljedeća pitanja: u kojoj mjeri država može učinkovito prepoznati nedostatke i razviti koherentnu viziju njihova rješavanja, uključujući upravljanje dodatnim reformama, jesu li jasno utvrđena odgovorna tijela i njihove ovlasti, je li uspostavljen realističan proračun, je li uspostavljen nadzorni mehanizam.

Upravljanje pravosuđem

To obuhvaća funkcioniranje sudbenih i tužiteljskih vijeća i pitanja u vezi s njihovim sastavom i odabirom članova (miješana ili ne, biraju ih stručnjaci, itd.), neovisnošću, mandatom, poslovnikom, odgovornošću, transparentnošću te pitanje dovoljnog proračuna i osoblja.

Neovisnost

To obuhvaća pravna jamstva i zaštitne mehanizme te mjeru u kojoj se oni poštuju u praksi, način raspodjele slučajeva među sucima, pitanja zadržavanja položaja.

Odgovornost

To obuhvaća pitanja kao što su etički kodeks, obuka u pogledu integriteta, sustavi prijave imovine te način njihove kontrole, rad neovisnih inspekcijskih tijela te u kojoj se mjeri poduzimaju učinkovite disciplinske mjere gdje je to potrebno.

Stručnost i kompetencije

To obuhvaća analizu sustava zapošljavanja, odabira, imenovanja, promocije i ocjene rada pravosudnih službenika, kao i profesionalni razvoj i osposobljavanje.

Kvaliteta pravosuđa

To obuhvaća promicanje osposobljavanja, nadzora i ocjenjivanja sudske aktivnosti, proračuna i resursa, dostupnosti i korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija, načina alternativnog rješavanja sporova, razinu usklađenosti sudske prakse te njezinu javnu dostupnost.

Učinkovitost

To obuhvaća rješavanje pitanja duljine postupaka, stopu riješenih slučajeva, zaostale slučajeve, reviziju / izmjene pravilnika, pojednostavljivanje mreže sudova / strukture sudova, postojanje strategije u području ljudskih resursa, dostupnost osoblja za podršku itd.

➤ BORBA PROTIV KORUPCIJE

U svim državama kandidatkinjama za proširenje potrebno je uspostaviti čvršće okvire za učinkovito sprječavanje i suzbijanje korupcije. Zbog korupcije u osjetljivim područjima kao što su javna nabava i privatizacija, oskudni se resursi i dalje preusmjeravaju iz nacionalnih proračuna. To negativno utječe na poslovnu i investicijsku klimu za čiji je povoljan razvoj nužna pravna sigurnost. Korupcija utječe i izravno na građane, primjerice kada pristupaju

određenim javnim uslugama kao što su obrazovne i medicinske usluge. Potrebna je učinkovita kontrola financiranja političkih stranaka i izbornih kampanja te upravljanje sukobima interesa. Nužno je u potpunosti iskoristiti preventivne mjere kao što su transparentna uporaba javnih sredstava i čvrst sustav javnog pristupa informacijama.

Postoji potreba za proaktivnjom, dobro koordiniranom i učinkovitom provedbom zakona kako bi se osigurali pravilna istraga, kazneni progon i sankcije – uključujući oduzimanje i zapljenu imovine – u slučajevima korupcije, pa i na visokoj razini. Trebat će osigurati niz konkretnih rezultata u tom području. Potrebno je poboljšati prikupljanje podataka i mogućnost pristupa podacima kako bi se poboljšala transparentnost te lakše pratila provedba politika za suzbijanje korupcije.

U okviru analize ukupne situacije u svim državama, u području borbe protiv korupcije promatraju se sljedeća tematska područja:

Strateški okvir

To obuhvaća procjenu sljedećih pitanja: jesu li uspostavljene sveobuhvatne strategije i vjerodostojni akcijski planovi kako bi se na primjeren način otklonili glavni nedostaci, jesu li za njih pravilno osigurana sredstva u proračunu, postoje li primjereni mehanizmi nadzora te postoje li namjenski sektorski akcijski planovi u osjetljivim sektorima.

Pravni okvir

To obuhvaća potrebu donošenja jasnih i sveobuhvatnih pravnih definicija, među ostalim i u skladu s Konvencijom UN-a protiv korupcije, usklađivanje s preporukama skupine Vijeća Europe GRECO, jasna pravila i odvraćajuće sankcije u vezi s financiranjem stranaka, sukobom interesa, prijavom imovine i pristupom informacijama, kao i čvrstu politiku ljudskih resursa koja će se primjenjivati na javne službenike i dužnosnike te zaštitu zviždača.

Institucijski okvir – prevencija

To obuhvaća postojanje neovisnih tijela za borbu protiv korupcije, nadležnih tijela za praćenje usklađenosti sa zakonodavstvom o prevenciji i pitanja zapošljavanja osoblja u tim tijelima, njihove obuke, proračuna i neovisnosti; postojanje etičkih kodeksa, ulogu tijela za unutarnju kontrolu i reviziju te aktivnosti za podizanje svijesti.

Institucijski okvir – suzbijanje

To obuhvaća procjenu mandata i neovisnosti tijela za provedbu zakona, njihovu razinu specijalizacije, suradnju između policije i tužiteljstva, eventualnu primjenu odvraćajućih sankcija, sigurnu komunikaciju i baze podataka, postupanje s odredbama u vezi s imunitetom.

Rezultati

To obuhvaća broj i prirodu istraga, sudske predmeta i konačnih osuda u slučajevima korupcije, uključujući one na visokoj razini, obim zapljene imovine, rješavanje slučajeva sukoba interesa, provjeru izjava o imovini, kršenje pravila financiranja stranaka, pristup informativnim slučajevima itd.

➤ BORBA PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA

Borba protiv organiziranog kriminala (i korupcije) i dalje je ključ suzbijanja kriminala infiltriranog u političke, pravne i gospodarske sustave. Tijelima za provedbu zakona i tužiteljstvima moraju se osigurati učinkoviti zakonodavni i istražni alati za odgovarajuću borbu protiv organiziranog kriminala i njegovo sankcioniranje te za osiguravanje proaktivnih istraga. Potrebno je znatno poboljšati kapacitet za suradnju, primjerice za provedbu složenih finansijskih istraga, te suzbijanje pranja novca. Rastuće prijetnje poput kibernetičkog kriminala ili terorizma zahtijevaju veću razinu specijalizacije. Zapljena imovine stečene kriminalom ključna je za učinkovito razbijanje kriminalnih mreža. Treba razmotriti kriminalizaciju nezakonitog bogaćenja kako bi se riješio fenomen neobjasnjivog porijekla bogatstva. Potrebna je i čvrsta zaštita svjedoka.

Nužna je poboljšana regionalna i međunarodna suradnja zbog mnogih prekograničnih kriminalnih aktivnosti i organiziranih kriminalnih skupina, uz poboljšanje odgovora na zahtjeve država članica za policijsku i pravosudnu suradnju. Potrebna je i daljnja operativna suradnja s relevantnim europskim agencijama, posebice Europolom, Eurojustom i Frontexom.

U okviru analize ukupne situacije u svim državama, u području borbe protiv organiziranog kriminala promatraju se sljedeća tematska područja:

Strateški okvir

To obuhvaća postojanje sveobuhvatne i vjerodostojne strategije koja odražava stratešku sliku organiziranog kriminala temeljem analize rizika, te bilo kakve druge strategije za specifične vrste zločina ili finansijskih istraga.

Pravni okvir

To obuhvaća osiguravanje primjerenog zakona o kaznenim postupcima te njegovu usklađenost s pravnom stečevinom (krijumčarenje ljudi, droge, kibernetički kriminal, dječja pornografija).

Institucionalni okvir

To obuhvaća analizu broja policijskih službenika, njihove obuke i stručnosti, specijalizaciju službi za provedbu zakona, uključujući tužiteljstvo, međunarodnu suradnju, rad ureda za povrat imovine i upravljanje imovinom, sustave zaštite svjedoka te mehanizme nadzora rada policije.

Operativni kapacitet (rezultati)

To obuhvaća broj i prirodu istraga, kaznenih progona i konačnih osuda u slučajevima organiziranog kriminala, uključujući postotak slučajeva koji se odnose na kriminalne organizacije (a ne samo na pojedince) i obim zapljene imovine, komunikacijske sustave, baze podataka, osoblje i opremu, tajnost istraga i aktivnosti za suzbijanje pranja novca.

➤ SLOBODA IZRAŽAVANJA

U zemljama kandidatkinjama uglavnom je uspostavljen pravni okvir za slobodu izražavanja i slobodu medija, a pluralizam medija uglavnom je očit. No situacija u praksi u vezi sa slobodom izražavanja i slobodom medija i dalje izaziva ozbiljnu zabrinutost, a u nekim državama nastavlja se pogoršavati. U nekim državama atmosferu straha i cenzure potpaljuje trajno nasilje nad novinarima i zastrašivanje novinara, pri čemu nadležna tijela nemaju

velikog uspjeha u otkrivanju i primjerenom sankcioniraju počinitelja, ili im za to nedostaje politička volja. Ponekad i same vlade pridonose atmosferi u kojoj se demoniziraju novinari koji kritiziraju vladinu politiku, što dovodi do autocenzure. Iako je kleveta dekriminalizirana, nastavljaju se kazneni progoni novinara. Potrebno je razviti pravosuđe i obučiti pravosudne djelatnike za rješavanje pitanja zloupotreba državne vlasti.

I dalje je potrebno riješiti pitanje uplitanja vlasti u slobodu medija. Potrebni su dalji naporci za osiguravanje političke i finansijske neovisnosti javnih radiotelevizija, jačanje regulatornih agencija i poticanje funkcionalne samoregulacije medija. Postoji potreba za sprječavanjem neformalnog gospodarskog pritiska na medije, uključujući povećanjem transparentnosti vlasništva nad medijima, sprječavanjem prekomjerne koncentracije vlasništva te osiguravanjem transparentnih pravila nabave u području državnog oglašavanja.

U okviru analize ukupne situacije u svim državama, u području slobode izražavanja promatraju se sljedeća tematska područja⁷:

Zastrasivanje novinara

To obuhvaća ocjenu rada policije i pravosudnih tijela u rješavanju slučajeva fizičkih napada na novinare i prijetnji koje su im upućene; pitanje proizvoljnih uhićenja novinara te izjave političara koje mogu zastrašiti novinare i pridonijeti atmosferi autocenzure.

Zakonodavno okruženje

To obuhvaća ocjenu proporcionalnosti zakonskih odredbi o kleveti, blasfemiji, govoru mržnje, javnom moralu i zaštiti državne sigurnosti u internetskim i tiskanim medijima, reguliranje novinarske profesije te ograničenja pristupa informacijama.

Provedba / institucije

To obuhvaća ocjenu konzistentnosti primjene pravila te rada neovisnih regulatora medija. Ovime su obuhvaćena i ograničenja interneta i operatera, rješavanje pitanja intelektualnog vlasništva, prava na privatnost i pravila zaštite podataka.

Gospodarski čimbenici

To obuhvaća pitanja poput stupnja razvijenosti pluralizma medija, transparentnosti vlasništva nad medijima, transparentne uporabe javnih sredstava u medijima, financiranja javnih radiotelevizija i pitanje državnog oglašavanja i načina na koji to utječe na medije.

Profesionalno udruživanje i uvjeti zapošljavanja

To obuhvaća stručna tijela, zastupanje novinara te pitanja njihovog radnog statusa i uvjeta rada.

➤ REFORMA JAVNE UPRAVE

⁷ O ključnim se pitanjima govori i u dokumentu *Guidelines for EU support to media freedom and media integrity in enlargement countries, 2014-2020* (http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/elarg-guidelines-for-media-freedom-and-integrity_210214.pdf).

Cilj je reforme javne uprave povećanje transparentnosti, odgovornosti i učinkovitosti te veća usmjerenošć na potrebe građana i poduzeća. Primjereno upravljanje ljudskim resursima, bolje planiranje politike, koordiniranje i razvoj, razumni administrativni postupci i poboljšano upravljanje javnim financijama, uključujući upravljanje prihodima i njihovo prikupljanje, presudno su važni čimbenici za funkcioniranje države i provedbu reformi potrebnih za integraciju u EU. Države moraju povećati svoje napore za poboljšanje javne uprave na svim razinama temeljem nacionalnih strategija. Komisija prepoznaje izazove s kojima se suočavaju države kandidatkinje za proširenje te jača svoju potporu uspostavi potrebnih administrativnih struktura i kapaciteta u okviru pristupnog procesa. Komisija i dalje pažljivo prati reformu javne uprave u okviru procesa proširenja, pa i kroz posebne skupine u kojima sudjeluju države zapadnog Balkana, a koje predstavljaju ključnu platformu za unaprjeđivanje rada na reformi javne uprave. Te se aktivnosti povezuju s radom Vijeća/Odbora za SSP te se vode strukturiranije političke rasprave o ključnim pitanjima reforme javne uprave.

U okviru analize ukupne situacije u svim državama, u području reforme javne uprave promatraju se sljedeća tematska područja:

Strateški okvir

To obuhvaća političku predanost procesu reforme, uključujući političko vodstvo i tehničku koordinaciju te nadzor provedbe.

Razvoj i koordinacija politike

To obuhvaća koordiniranje u središtu vlade, međuministarske koordinacije, razvoj politike i finansijsku analizu.

Javne službe i upravljanje ljudskim resursima

To obuhvaća organizaciju i funkcioniranje javne službe, uključujući pitanja depolitizacije, zapošljavanja i promocije na temelju zasluga, ospozobljavanja i profesionalizma.

Odgovornost

To obuhvaća transparentnost javne uprave, uključujući pristup informacijama i mogućnost administrativnog i pravnog lijeka.

Pružanje usluga

To obuhvaća poboljšanje usluga za građane i poduzeća, uključujući bolje administrativne postupke i elektroničke usluge državne uprave.

Upravljanje javnim financijama

To obuhvaća upravljanje javnim financijama i ukupnim proračunskim procesom kroz pripremu i provedbu višegodišnjih programa upravljanja javnim financijama i sudjelovanja u političkom dijalogu o tom pitanju s Komisijom te međunarodnim finansijskim institucijama.

➤ GOSPODARSKI KRITERIJI

Kopenhaškim gospodarskim kriterijima za članstvo u EU-u propisano je sljedeće: 1. postojanje funkcionalnog tržišnog gospodarstva te 2. kapacitet za suočavanje s pritiskom konkurenčije i tržišnim snagama unutar Unije. Za svaki od ova dva gospodarska kriterija

Komisija prati i niz potkriterija koji su navedeni u okviru paketa Agenda 2000., objavljenog 1997. u kontekstu priprema za članstvo država članica koje su se pridružile EU-u 2004. i 2007.

Funkcionalno tržišno gospodarstvo odlikuje sljedeće:

- široki konsenzus o osnovama gospodarske politike;
- makroekonomski stabilnost (uključujući stabilnost cijena, održive javne financije i inozemne račune);
- slobodno međudjelovanje tržišnih čimbenika (uključujući liberalizirane cijene i trgovinu);
- slobodan ulaz na tržiste i izlaz s tržista (uključujući pitanja osnivanja / likvidacije poduzeća); te
- primjereni pravni sustav (uključujući sustav prava vlasništva, provedivost zakona / ugovora) i dovoljno razvijen finansijski sektor.

Drugi gospodarski kriterij jest kapacitet za suočavanje s pritiskom konkurenциje i tržišnim snagama unutar Unije. To će zahtijevati minimalnu razinu konkurentnosti gospodarstva zemalja kandidatkinja nakon što se one priključe EU-u, stoga se tim kriterijem u obzir više uzima budući razvoj.

Konkurentnost u EU-a obuhvaća sljedeće:

- funkcionalno tržišno gospodarstvo;
- dovoljan ljudski i fizički kapital (uključujući pitanja obrazovanja, istraživanja i infrastrukture);
- primjerene sektorske i poduzetničke strukture (uključujući pitanja restrukturiranja poduzeća, pomaka u sektorima, uloge malih i srednjih poduzeća);
- ograničeni državni utjecaj na konkurentnost (uključujući pitanja trgovinske politike, politike tržišnog natjecanja, državne potpore, potpore za mala i srednja poduzeća itd.); te
- dovoljnu integraciju s EU-om u pitanjima trgovine i ulaganja.

Potkriteriji nisu tek običan kontrolni popis za procjenu usklađenosti. Ispunjavanje gospodarskih kriterija zahtijeva duboke i trajne strukturne reforme za čije je ostvarenje potrebno vrijeme. Time je potvrđena važnost postojanog ostvarivanja rezultata u području provedbe reformi koji su doveli do trajne i nepovratne promjene u očekivanjima i ponašanju gospodarskih čimbenika.

➤ 5. poglavljje: JAVNA NABAVA

Pravna stečevina u području javne nabave temelji se na općim načelima iz Ugovora o EU-u o nediskriminaciji, proporcionalnosti i transparentnosti. Trima direktivama EU-a obuhvaćeni su primjenjivi postupci nabave za ugovorna tijela u klasičnom sektoru, tijela u sektoru komunalija i koncesije. Štoviše, u područjima obrane i sigurnosti primjenjuje se posebna direktiva EU-a. Primjenjuje se i direktiva o postupcima revizije, zajedno s drugim tehničkim zakonima.

U okviru analize ukupne situacije u svim državama, u području javne nabave promatraju se sljedeća tematska područja:

Pravna usklađenost

To obuhvaća osiguravanje usklađenosti propisa o javnoj nabavi (uključujući koncesije) s pravnom stečevinom, temeljem općeg načela jednakog postupanja, nediskriminacije, proporcionalnosti i transparentnosti.

Institucionalni okvir

To obuhvaća osiguravanje središnjeg institucionalnog i administrativnog kapaciteta za uspješan i učinkovit razvoj, provedbu i praćenje politike javne nabave te zasebne institucije odgovorne za pravnu reviziju postupaka javne nabave.

Kapacitet za provedbu

To obuhvaća osiguravanje odgovarajućih kapaciteta, praktičnih smjernica i alata u ugovornim tijelima i subjektima kako bi se osiguralo profesionalno upravljanje punim ciklusom nabave.

Kapacitet za primjenu i provedbu

To obuhvaća osiguravanje usklađenosti operacija javne nabave s važećim zakonodavstvom i temeljnim načelima, uz najučinkovitiju uporabu javnih sredstava te najbolje iskorištanje modernih tehnika i metoda javne nabave. Preporučuje se da države uspostave sustave za nadzor procesa javne nabave u rasponu od početnih natječaja do konačnih ugovora. Time bi se trebao omogućiti bolji nadzor u svim fazama, pa i kako bi se utvrdila znatna odstupanja konačnog plaćenog iznosa od početne prihvaćene ponude.

Učinkovit sustav pravnog lijeka

To obuhvaća osiguravanje usklađenosti sustava pravnog lijeka s načelima pravne stečevine, odnosno načelima neovisnosti, poštenja i transparentnosti, te se osigurava brzo i kompetentno obrađivanje pritužbi i određivanje sankcija.

➤ 18. poglavljje: STATISTIKA

Pravnom stečevinom u području statistike zahtjeva se statistički sustav koji se temelji na načelima kao što su profesionalna neovisnost, nepristranost, pouzdanost, kvaliteta, transparentnost, povjerljivost osobnih podataka i distribuciju službene statistike. Ta su načela utvrđena u Kodeksu prakse europske statistike. Nacionalni statistički instituti (NSI) referentna su i temeljna točka za metodologiju, proizvodnju i distribuciju statističkih podataka. Pravnom stečevinom obuhvaćeni su metodologija, klasifikacije i postupci prikupljanja podataka u različitim područjima kao što su makroekonomска statistika, društvena statistika, poslovna statistika, poljoprivredna statistika te statistika u području zaštite okoliša i energetike. Nije potrebno prenošenje u nacionalno zakonodavstvo jer je većina pravne stečevine u obliku uredbi.

U okviru analize ukupne situacije u svim državama, u području statistike promatraju se sljedeća tematska područja:

Statistička infrastruktura

To obuhvaća zakon o statistici, resurse NSI-jeva, koordinaciju nacionalnog statističkog sustava, provedbu kodeksa prakse europske statistike, klasifikaciju i registre.

Makroekonomске statistike

To obuhvaća godišnje i kvartalne nacionalne račune, uključujući statistike javnih financija i sektorske račune, statistiku cijena, trgovinsku statistiku, FATS, izravna strana ulaganja, javno-privatna partnerstva, regionalne račune, bilancu plaćanja.

Poslovne statistike

To obuhvaća strukturne i kratkoročne poslovne statistike, turizam, transport, energetiku, statistiku za istraživanje i razvoj, inovacije, informatičko društvo.

Društvene statistike

To se odnosi na tržište rada, uključujući zaposlenost/nezaposlenost, zdravstvo, obrazovanje, demografiju, kvalitetu života, društvenu zaštitu, popis stanovništva.

Poljoprivredna statistika

To obuhvaća stočarsku proizvodnju i proizvodnju kultura, cijene u poljoprivredi, izdatke za poljoprivredu, strukturu i popis poljoprivrednih gospodarstava.

Statistike u području zaštite okoliša

To obuhvaća pitanja otpada, vode, zaštite okoliša, izdataka za zaštitu okoliša, emisija u zrak itd.

➤ 32. poglavlje: FINANCIJSKI NADZOR

U ovom se poglavlju prvenstveno govori o osiguravanju čvrstog finansijskog upravljanja nacionalnim dohotkom i troškovima u skladu s međunarodnim okvirima, standardima i dobrom europskom praksom. Poglavlje se odnosi na cijeli javni sektor, pa i na razini lokalnih vlasti, te je stoga integralni dio reforme javne uprave.

Pravna stečevina u okviru ovog poglavlja odnosi se na donošenje i provedbu pravnih i institucijskih mjera temeljenih na međunarodnim načelima usklađenima s EU-om, standardima i metodama koje bi se trebale primjenjivati na unutarnje sustave kontrole cijelog javnog sektora te na vanjske standarde kontrole koje je utvrdila Međunarodna organizacija vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI). Konkretnije, pravnom stečevinom propisuje se postojanje učinkovitih, uspješnih i transparentnih sustava finansijskog upravljanja i nadzora te funkcionalno neovisne unutarnje revizije; centralizirano usklađenih metodologija i standarda; potrebnih nacionalnih struktura te funkcionalno, institucijski i finansijski neovisne državne revizorske institucije za reviziju javnih sredstava. U poglavlju se navodi i pravna stečevina u vezi sa zaštitom finansijskih interesa EU-a i borborom protiv prijevara povezanih sa sredstvima EU-a te nekaznenim aspektima zaštite eura od krivotvorenja.

U okviru analize ukupne situacije u svim državama, u području finansijskog nadzora promatraju se sljedeća tematska područja:

Unutarnji finansijski nadzor u javnom sektoru (PIFC)

To obuhvaća obvezu provedbe PIFC-a u cijelom javnom sektoru; jasno povezivanje višegodišnje strategije za PIFC s ukupnom reformom javnog sektora i strategijom upravljanja javnim financijama te analizu njezine provedbe, nadzora i izvješćivanja te političke obveze. Potrebno je uspostaviti Središnju harmonizacijsku jedinicu (CHU), sa sveobuhvatnom pravnom osnovom, dovoljnim brojem osoblja i administrativnim kapacitetom. Ta jedinica treba osiguravati metodološke smjernice i koordinirati događanja. Druga pitanja odnose se na vjerodostojne rezultate i godišnju reviziju kvalitete upravljanja financijama te aktivnosti nadzora i unutarnje revizije.

Pravnim okvirom trebao bi se ospješiti razvoj odgovornosti na upravljačkoj razini, u skladu s pravnim okvirom kojim je regulirana organizacija javne uprave. Potrebno je zajamčiti ključne aspekte finansijskog upravljanja i nadzora. Potrebno je uspostaviti funkciju unutarnje revizije u cijelom javnom sektoru, uz dovoljan broj osoblja.

Vanjska revizija

To obuhvaća osiguravanje neovisnosti državne institucije za reviziju (SAI) u Ustavu i relevantnom zakonodavstvu u skladu sa standardima INTOSAI-a, institucijski kapacitet za ispunjenje mandata revizije, obvezu osiguravanja kvalitete revizije financija i djelovanja te obvezu poduzimanja mjera kojima se jamči učinak aktivnosti vanjske revizije, uključujući sustavno parlamentarno praćenje nalaza revizije.

Zaštita finansijskih interesa EU-a

To obuhvaća osiguravanje usklađenosti zakonodavstva s Konvencijom o zaštiti finansijskih interesa Europskih zajednica i drugom relevantnom pravnom stečevinom, uspostavu nacionalnih službi za usklađivanje borbe protiv prijevara (AFCOS), suradnju s Komisijom, uključujući tijekom misija Komisije na terenu, strukturu za prijavu nepravilnosti i mogućih slučajeva prijevare

Zaštita eura od krivotvorenja (nekazneni aspekti)

To obuhvaća ratificiranje Međunarodne konvencije o suzbijanju krivotvorenja novca iz 1929., usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom, administrativne strukture i kapacitet za tehničku analizu i klasifikaciju krivotvorenog novca te međunarodnu suradnju.

PRILOG 3. –
KLJUČNE STATISTIKE

	Crna Gora	Bivša jugoslavenska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turska	Bosna i Hercegovina	Kosovo *	EU-28
--	-----------	--	----------	--------	--------	---------------------	----------	-------

**STATISTIČKI PODACI (od 18.9.2015.
za zemlje kandidatkinje i
potencijalne kandidatkinje te od
1.9.2015. za EU-28**

Populacija	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Ukupna populacija (u tisućama)	1)	620,9	621,5	2 062,3	2 065,8	2 898,8e	2 895,9e	7 183,9e	7 149,2e	75 627	76 668	3 831,6e	3 827,3e	1 820,6e	1 804,9e	505 115p	506 881ep
Udio stanovnika u dobi 15 – 64 g. u ukupnoj populaciji (%)		68,1	68,1	71,0	70,8	68,5	68,8	68,1	67,6	67,6	67,7	67,8e	67,8e	0,1	0,1	66,2p	65,9bep
Opća stopa prirodnog prirasta (na 1000 stanovnika)		2,5	2,4	1,9	:	5,3	5,2	-4,8	-4,9	12,1	12,2	-1,3	-1,5p	11,9	13,3	0,2ep	0,3ep
Očekivani životni vijek muške djece pri rođenju (godine)		74,1	73,9	73,2	:	76	76,4	72,5	72,6	74,7e	74,8e	73,7e	73,7e	74,2	74,2	77,8	:
Očekivani životni vijek ženske djece pri rođenju (godine)		79,0	78,9	77,2	:	80,3	80,3	77,7	77,7	79,2e	79,3e	78,8e	78,8e	79,4	79,5	83,3	:

Bruto domaći proizvod	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Bruto domaći proizvod																	
u trenutačnim cijenama (milijarde EUR)	7) 8)	3,3	3,4p	8,1p	8,5e	9,6p	10,0p	34,3	33,1e	620,7	601,3	13,7	13,9	5,3	:	13 521	13 920
Po glavi stanovnika (EUR)	7) 8)	5 356	5 436p	3 930p	4 127s	3 323p	3 440p	4 781	4 635e	8 161	7 819	3 569	3 641	2 935	:	26 600	27 300
U paritetima kupovne moći (PKM) po glavi stanovnika	7) 9)	10 700	10 600p	9 500e	10 000	:	:	9 800	9 500	14 100	14 400	7700	7 800	:	:	26 600	27 300
PKM po glavi stanovnika u odnosu na prosjek EU-a (EU-28 = 100)	7) 9)	40	39p	36	36	28	29	37	35	53	53	29	28	:	:	-	-
Stvarna stopa promjene u usporedbi s prethodnom godinom (%)	7)	3,3	:	2,7p	3,8e	1,1p	2,1p	2,6	-1,8e	4,2	2,9	2,5	1,1	3,4	:	0,1	1,3

Javne financije	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Statistike javnih financija, u odnosu na BDP																	

	Crna Gora	Bivša jugoslavenska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turska	Bosna i Hercegovina	Kosovo *	EU-28
--	-----------	--	----------	--------	--------	---------------------	----------	-------

** Suficit opće države (+) / deficit (-) (%)	12)	-2,3	-3,1	-3,9	-4,2	-4,9	-5,1	-5,5	-6,7	0,2	:	-2,2	:	:	:	-3,2	-2,9
** Opći javni dug (%)	12) 13)	58,0	56,7	34,2	38,2	70,1	71,8	59,0	68,9	36,0	:	:	:	9,0e	:	85,5	86,8

Gospodarska aktivnost i zaposlenost	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Stopa gospodarske aktivnosti za osobe u dobi 20 – 64 g.: ukupni udio gospodarski aktivne populacije u dobi 20 – 64 g. (%)		65,1	67,6	70,4	70,8	67,6e	68,6e	66,0	66,2	58,4	58,9b	58,7	59,2	46,4	47,7	76,5	76,9
- Muškarci		71,9	74,5	83,4	84,5	79,2e	80,5e	75,3	75,1	81,6	:	72,1	72,4	69,5	71,4	83,0	83,2
- Žene		58,3	60,7	57,1	56,8	57,6	57,3e	56,8	57,5	35,6	:	45,1	46,0	23,7	24,2	70,0	70,6
Stopne zaposlenosti, dobitna skupina 20 – 64 g. (% populacije), ukupno		52,6	55,6	50,3	51,3	56,7e	56,6	51,2	53,5	53,4	53,2b	42,8	43,2	33,0	31,3	68,4	69,2
- Muškarci		57,8	61,4	59,7	61,6	64,8e	65,2e	59,5	61,2	75,3	75,0b	53,3	54,6	51,5	48,4	74,3	75,0
- Žene		47,5	49,4	40,7	40,8	49,3e	48,5e	43,1	46,0	31,8	31,6b	32,2	31,9	14,9	14,5	62,6	63,4
Osobe u dobi 15 – 24 g. koje nisu zaposlene, ne obrazuju se niti ne osposobljavaju, % populacije u dobitnoj skupini		17,8	17,7	:	:	30,8e	30,9e	22,9	23,5	:	:	25,8	26,1	:	:	13,0	12,4
Zaposlenost po glavnim sektorima																	
- Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (%)	2)	4,5	5,7	18,7	18,0	44,0e	42,7e	21,3	21,1	23,6	21,1b	18,9	17,1	5,9	2,6	4,8	4,7
- Industrija (%)	2)	11,9	11,1	23,5	23,5	9,7e	11,0e	21,1	20,0	19,4	20,5b	22,2	22,1	16,8	17,7	17,3	17,3
- Građevinarstvo (%)	2)	5,9	6,5	6,9	7,0	7,1e	6,4e	4,8	4,4	7,0	7,4b	7,7	7,9	11,4	10,9	6,9	6,8
- Usluge (%)	2)	77,7	76,7	50,6	51,4	38,8e	39,4e	52,9	54,5	50,0	51,0b	51,0	52,7	64,1	67,2	70,3	70,5
Udio osoba zaposlenih u javnom sektoru u ukupnom broju zaposlenih, osobe u dobi 20 – 64 g. (%)	3)	:	32,8	:	:	17,8e	17,5e	32,6	31,6	13,5	13,1b	32,7	31,9	:	31,4s	:	:
Udio osoba zaposlenih u privatnom sektoru u ukupnom broju zaposlenih, osobe u dobi 20 – 64 g. (%)	3)	:	48,2	:	:	82,2e	82,5e	65,2	66,4	86,5	86,9b	62,5	63,1	:	68,6s	:	:
Stopne nezaposlenosti (% radne snage), ukupno	4)	19,5	18,0	29,0	28,0	15,9e	17,5e	22,1	18,9	8,8	9,9b	27,6	27,6	30,0	35,3	10,8	10,2
- Muškarci	4)	20,1	17,8	29,0	27,7	17,8	19,2e	20,8	18,3	8,0	9,1b	26,7	25,3	26,9	33,1	10,8	10,1
- Žene	4)	18,8	18,2	29,0	28,6	13,5e	15,2e	23,8	19,6	10,6	11,9b	29,1	31,2	38,8	41,6	10,9	10,3
- Mladi u dobi 15 – 24 g.	4)	41,6	35,8	51,9	53,1	31,4e	39,0e	49,4	47,1	16,9	17,8b	59,1	62,7	55,9	61,0	23,6	22,2

	Crna Gora	Bivša jugoslavenska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turska	Bosna i Hercegovina	Kosovo *	EU-28
--	-----------	--	----------	--------	--------	---------------------	----------	-------

- Dugoročno (>12 mjeseci)	4)	16,0	14,0	23,9	:	11,5e	11,2e	16,8	12,8	2,1	2,4b	22,9	23,4	20,7	26,1	5,1	5,1
Prosječne nominalne mjesecne nadnlice i plaće (EUR)	5)	487	479	343,5	:	371,8	378,8	536,6	523,6	:	:	422,8	424,4	:	:	:	:

Obrazovanje	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Osobe koje rano prekidaju obrazovanje i osobljavanje: postotak populacije u dobi 18 – 24 g. s (najviše) nižim sekundarnim obrazovanjem koja se dalje ne obrazuje niti ne osposobljava (%)	6)	5,1	5,1	11,4	12,5	30,6e	26,0e	8,7	8,3	37,6p	38,3b	25,9	25,2	:	:	11,9	11,1b
Postotak populacije u dobi 20 – 24 g. sa sekundarnim obrazovanjem, ukupno		:	86,3	:	:	44,2e	49,7e	83,2	82,5	:	:	85,8	85,6	69,5	68,2	:	:
- Muškarci		:	87,8	:	:	48,0e	55,9e	85,7	84,7	:	:	87,7	89,6	73,4	71,8	:	:
- Žene		:	84,7	:	:	40,3e	43,5e	80,3	80,1	:	:	83,5	81,2	65,1	64,0	:	:
Postotak populacije u dobi 30 – 34 g. s tercijarnim obrazovanjem, ukupno		28,0	28,3	:	:	15,7e	16,7e	25,3	27,2	:	:	15,7	18,9	12,0	16,6	37,0	37,8b
- Muškarci		24,7	25,3	:	:	12,7e	14,0e	20,2	21,8	:	:	14,6	15,2	9,9	13,0	32,7	33,4b
- Žene		31,5	31,3	:	:	18,3e	19,2e	30,5	32,6	:	:	16,8	23,2	14,2	14,8	41,3	42,2b

Bruto dodana vrijednost	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Bruto dodana vrijednost po glavnim sektorima																	
- Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (%)	7) 10)	9,8	:	11,0p	10,2e	22,5p	22,6p	9,4	9,7e	7,4	7,1	8,0	7,1	14,4	:	1,7	1,6
- Industrija (%)	7) 10)	13,8	:	17,9p	18,0e	14,4p	14,2p	26,6	24,6e	19,1	19,5	21,6	21,3	20,3	:	19,1	18,9
- Građevinarstvo (%)	7) 10)	5,0	:	6,6p	6,8e	11,9p	11,0p	5,1	5,2e	4,4	4,6	4,5	4,7	7,9	:	5,4	5,4
- Usluge (%)	7) 10)	71,4	:	64,4p	65,0e	51,1p	52,2p	59,0	60,5e	57,6	57,7	65,9	66,9	57,4	:	73,8	74,1

	Crna Gora	Bivša jugoslavenska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turska	Bosna i Hercegovina	Kosovo *	EU-28
--	-----------	--	----------	--------	--------	---------------------	----------	-------

Međunarodna trgovina	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
----------------------	----------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Međunarodna trgovina robom i uslugama u odnosu na BDP																	
- Uvoz (% BDP-a)	7) 11)	62,1	:	61,9p	65,1e	53,5p	49,0p	51,9	54,3e	32,2	32,1	49,8	:	49,0	:	40,3	40,2
- Izvoz (% BDP-a)	7) 11)	41,8	:	43,8p	47,9e	35,4p	29,9p	41,2	44,3e	25,6	27,7	30,0	:	17,4	:	42,9	43,0
Udio izvoza u zemlje EU-28 u vrijednosti ukupnog izvoza (%)		41,5	35,8	72,6	76,6	76,7	77,4	63,8	65,7	41,5	43,5	73,5	72,1	43,5	30,2	-	-
Udio uvoza u zemlje EU-28 u vrijednosti ukupnog uvoza (%)		44,2	45,8	62,7	63,5	64,3	61,1	55,7	57,1	36,7	36,7	60,0	58,9	44,7	42,6	-	-
Trgovinska bilanca (milijuni EUR)		-1 398	-1 451	-1 748	-1 762	-1 938	-2 114	-2 933	-2 950	-75 250	-63 628	-3 472	-3 843	-2 148	-2 214	51 565	22 383

Inflacija i kamatne stope	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Godišnja promjena potrošačkih cijena (%)		2,2	-0,7	2,8	-0,3	1,9	0,7	7,8	2,9	7,5	8,9	-0,2s	:	1,8	0,4	1,5	0,6
Ukupni vanjski dug u odnosu na BDP (%)	14)	:	:	64,3	69,8p	61,1	65,2	75,1	78,1	:	:	:	:	30,2	32,3	:	:
Godišnja kamatna stopa na kredite (%)	15)	9,36	9,22	3,75	3,75	9,52	7,66	12,00	10,50	:	:	6,99	6,64	12,36	10,70	:	:
Godišnja kamatna stopa na depozite (%)	16)	2,54	1,86	0,75	0,50	4,17	1,92	7,00	5,50	:	:	0,13	0,10	3,39	1,07	:	:
Vrijednost rezervi (uključujući zlato) (milijuni eura)	17)	424	545	1 993	2 436	2 015	2 192	11 189	9 907	:	:	3 614	4 001	724	746	:	:
Međunarodne rezerve – ekvivalent u mjesecima uvoza	17)	2,5	3,2	4,8	5,3	5,2	5,5	7,5	6,6	:	:	5,8	6,0	3,3	3,2	:	:
Novčane doznake kao % BDP-a	18)	1,2	1,3	2,2	2,2	:	:	8,3	7,9	:	:	8,2	8,4	:	:	:	:

Ulaganja	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Neto (u zemlju – iz zemlje) izravna strana ulaganja (FDI) (milijuni eura)	18)	323,9	353,9	263,8	278,0	923,2	801,3p	768,5	1 236,3	:	:	224,7	422,4	250,2	123,8	-19 340	-19 350
Neto (u zemlju – iz zemlje) izravna strana ulaganja (FDI) (% BDP-a)	18)	9,7	:	3,3	3,3	9,6	8,0p	2,2	3,7	:	:	1,6	3,0	4,7	:	-0,14	-0,14

	Crna Gora	Bivša jugoslavenska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turska	Bosna i Hercegovina	Kosovo *	EU-28
--	-----------	--	----------	--------	--------	---------------------	----------	-------

Industrijska proizvodnja	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Indeks industrijske proizvodnje (2010. = 100)	19)	92,3	81,8	107,4	112,5	135,1	138,9	105,6	98,8	116,3	120,5	103,4	103,6	:	:	100,4	101,5

Povezivanje	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Gustoća željezničke mreže (operativnih linija na tisuću km ²)		18,1	18,1	27	27	12,0	12,0	49,3	49,3	12,4	12,8	20,1	:	31,0	31,0	:	:
Duljina autosesta (kilometri)		0	0	259	259	:	:	607	607	2 127	2 155	50	:	80	80	:	:

Uvoz energije	Napomena	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Neto uvoz energije u odnosu na BDP	20)	-0,1	:	3,6	3,1	0,8	:	5,3	5,4e	6,8	6,9	7,5p	:	1,5	:	2,8	2,4

: = nije dostupno
b = prekid u nizu
e = procijenjena vrijednost
p = provizorno
s = procjena Eurostata
- = nije primjenjivo

* = Ovim se nazivom ne dovode u pitanje stajališta o statusu te je on u skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju neovisnosti Kosova.

** = Podaci o državnom deficitu i podaci o dugu zemalja kandidatkinja objavljaju se „kakvi jesu” te se ne jamči kvaliteta tih podataka i njihova usklađenost s pravilima ESA-e.

Fusnote:

- 1) Bosna i Hercegovina: populacija sredinom godine.
- 2) Albanija: zbroj udjela ne iznosi 100 % jer ima slučajeva kada osobe nisu ili ne mogu biti pridružene određenoj aktivnosti.
- 3) Bosna i Hercegovina: zbroj udjela ne iznosi 100 % jer su isključene druge vrste vlasništva. Crna Gora: NVO su isključeni.
- 4) Turska: nezaposlenost na temelju četverotjednog kriterija + primjena samo metoda aktivnog traženja posla.
- 5) Srbija, 2013.: nadnice i plaće koje se isplaćuju zaposlenicima pravnih subjekata i neinkorporiranih poduzeća. Bosna i Hercegovina: neto plaća.
- 6) Turska: godišnji rezultati istraživanja o radnoj snazi.
- 7) Albanija, bivša jugoslavenska republika Makedonija, Srbija i EU-28: na temelju ESA2010.
- 8) Crna Gora, 2014.: izvor, Eurostat.
- 9) Crna Gora, bivša jugoslavenska republika Makedonija, Albanija, Srbija, Turska i Bosna i Hercegovina (samo 2013.) Izračuni Eurostata.
- 10) Turska: izračunato kao udio dodane vrijednosti plus porezi i subvencije minus UFPIM; zbroj udjela stoga ne iznosi 100 %.
- 11) Bosna i Hercegovina: udjeli su izraženi u odnosu na BDP izračunat rashodovnom metodom. Albanija: udjeli komponenti rashoda u BDP-u ne obuhvačaju statistička odstupanja (zbroj udjela svih komponenti ne iznosi 100 %).
- 12) EU-28: na temelju ESA 2010.
- 13) Kosovo 2013.: vrijednost BDP-a dobivena iz srednjoročnog okvira potrošnje u razdoblju 2016. – 2018. (travanj 2015.)
- 14) Albanija: podatak o bruto vanjskom dugu distribuirala Narodna banka Albanije. Bivša jugoslavenska republika Makedonija: temeljem 6. izdanja priručnika o bilancama plaćanja.
- 15) Albanija: prosječna ponderirana stopa primijenjena na nove kredite tijekom odgovarajućeg mjeseca, uz dospjeće od 12 mjeseci. Bosna i Hercegovina: kratkoročne kamatne stope za zajmove u nacionalnoj valuti nefinansijskim korporacijama (ponderirani prosjek). Crna Gora, 2014.: prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa, nedospjeli iznos, godišnja. Bivša jugoslavenska republika Makedonija: kraj godine (31. prosinca). Kosovo 2013.: uključuje naknadu za obradu koju banke naplaćuju.
- 16) Albanija: kamatna stopa na depozite predstavlja prosječnu ponderiranu stopu na nove depozite tijekom odgovarajućeg mjeseca, uz dospjeće od 12 mjeseci. Bosna i Hercegovina: stope oročenih depozita kućanstava u nacionalnoj valuti (ponderirani prosjek). Crna Gora, 2014.: prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa, nedospjeli iznos, godišnja. Bivša jugoslavenska republika Makedonija: kraj godine (31. prosinca). Kosovo 2013.: uključuje naknadu za obradu koju banke naplaćuju.
- 17) Bivša jugoslavenska republika Makedonija: kraj godine (31. prosinca).
- 18) Bivša jugoslavenska republika Makedonija, Crna Gora, Srbija (samo 2014.), Bosna i Hercegovina, Kosovo i EU-28: temeljem 6. izdanja priručnika o bilancama plaćanja.
- 19) Bosna i Hercegovina i Turska: bruto indeks.
- 20) Crna Gora, bivša jugoslavenska republika Makedonija i Kosovo: Izračuni Eurostata.

INTERNI DOKUMENT KOMISIJE